

מאור הטבילה

ליקוט וסיכום הלכות טבילת כלים

סימן קכ

מתוך טור צ"י דרכ"מ

שו"ע ש"ך ט"ז פת"ש בעיקר

מאשר חנני ד'

מאור יצחק צוברי

שיעור יא'

ישיבת מרכז הרב

תשרי תשע"ז

הבהרה!!

אין לפסוק הלכה למעשה מקונטרס זה, אלא נועד לעיון בלבד,
והרוצה לפסוק יפנה למורה הוראה!

מאור הטבילה

הבהרה: חלק ממכתבי הברכה הנדפסים כאן ניתנו לחוברות הקודמות

מכתב ברכה מאת מו"ר ראש הישיבה

הרה"ג הרב יעקב אלעזר כהנא שפירא שליט"א

בס"ד

חשון תשע"א

מכתב ברכה

כבוד תלמידינו היקר מאור צוברי הי"ו העוסק ושוקד על תלמודו תמידין כסדרם, עולת תמיד העשויה בהר סיני, רחש לבו להו"ל קונטרס חזרה על סוגיות בגמ' במס' בבא בתרא, שלא תשתכח הימנו. ומיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, לזכות את הרבים, וכבר אמרו חז"ל לאוקמי גירסא ופרש"י לזכור תלמודו, סייעתא דשמיא, ובודאי שיהיה בזה החוברת תועלת לכל עמלי התורה, ולעולם בעמוד וחזור קאי כדברי הגר"א זי"ע. ויה"ר שיזכה להוסיף עוד ועוד בעולמה של תורה, בקריאות ובעיון, כיד ד' הטובה עליו. ותורה שלמדתי באף היא שעמדה לי – נתקיימה בו. ובעז"ה יזכה להגות מתוך מנוחה ושמחה ועונג. ויפוצו מעינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכה לכבוד התורה,

יעקב שפירא
הרב יעקב שפירא

ישיבת
מרכז
הרב

YESHIVAT
MERCZAZ
HARAV

מסודו של מרן הרב
אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל
Founded by Harav
Avraham Y. Kook

הרב צבי יהודה [בן דור] 12

ת.ד. 5010, ירושלים, 91050

טלפון: 02-6524793

פקס: 02-6540356

12 Harav Zvi Yehuda St.

P.O.Box 5010

Jerusalem, 91050

Phone: 02-6524793

Fax: 02-6540356

www.merczaharav.org.il

mercaz@012.net.il

מאור הטבילה

מכתב ברכה מאת רבה של העיר העתיקה
הרה"ג רבי אביגדור הלוי נבנצל שליט"א

הפ"ק ג' פ' לעשות כדקדוקי חלוא ירושלים ז"ה"ק ט"ק"ג
גא' לפני ר' מאור צוברי נ"י זכאני אליו סדר מסכת פסא גמרא ג' צורה קלה בקוצר אחת ובהמשך
הזכרים זמין ירא קורא בו ויכול לחזור על עניני המסכת ויתקיים תעוררו קיומו יצבר וימלאו עיונותיו
חזרה ויקראו תעוררו פרקים, כי תלמוד מאו חלוצי על האמונה ולצרכו, וצננה הרבים בקולו על
יתברך מאת נותן התורה בכל אשר יעשה,
באת יחד צדקה
פישור נוסף

בס"ד ג' פ' לעשות צדקה ומשפט תשע"א ירושלים עה"ק
תובכ"א

בא לפני ר' מאור צוברי נ"י והראני אשר סדר מסכת בבא
בתרא בצורה קלה בקוצר אמרים ובתמצית העניינים למען
ירוך קורא בו ויכול לחזור על עניני המסכת ויתקיים תלמודו
בידו. יזכה ויפוצו מעיינותיו חוצה ויביאו תועלת לרבים, כי
חשוב מאד לחזור על התלמוד ולזכרו, וזכות הרבים תלוי בו,
ויתברך מאת נותן התורה בכל אשר יעשה,

כעתירת צעיר הלויים

אביגדור נבנצל

מאור הטבילה

מכתב ברכה מאת הגאון הגדול
הרה"ג הרב דוב ליאור שליט"א

הרב דוב ליאור
רב העיר
קרית ארבע - חברון ת"ן

מנחם אב תשס"ט

לכבוד
התלמיד החשוב
מאור צוברי נ"י

קבלתי את הקונטרס שלך על מסכת ב"מ שענינו הוא להקל על החזרה בתלמוד ולאפשר לתלמידים שליטה במסכת שלמדו, אין ספק שכל פעולה או יצירה שמטרתה היא לעודד חזרה ושינון ולהאב את התורה על לומדיה תבורך, ולכן ישר כחך על היצירה החשובה הזאת שתהא לתועלת לתלמידי חכמים בייחוד צעירים. ותזכה שיפוצו מעינותיך חוצה לזכות את הרבים בעוד מסכתות להגדיל תורה ולהאדירה.

החותם לכבוד התורה ולומדיה

הרב דוב ליאור

מאור הטבילה

מכתב ברכה מאת בעל 'האורחותיך למדני'
הרה"ג הרב בעמח"ס 'אורחותיך למדני' שליט"א

לכבוד הרה"ג מאור צוברי שליט"א

דברי ברכה

ראיתי את הספר מאור הטבילה להרה"ג מאור צוברי שליט"א, והוא ביאור על הלכות טבילת כלים בש"ע ס"קכ. והוא ספר נאה ומתקבל, והרב המחבר אסף מקורות כעמיר גורנה, כל הלכה מבוארת ממקורה כדי שהקורא יכול להבין שורשה.

יהי רצון מלפני מי ששוכן במרומים שהרב המחבר יזכה להגדיל תורה ולהאדירה, באורך ימים ושנות חיים, ברכות הטובה גם עד זקנה ושיבה, בעושר והצלחה.

מחבר הספר אורחותיך למדני

* הערות הרב הובאו סוף החוברת.

מאור הטבילה

מכתב ברכה מאת מו"ח ר"מ ביצהר וראש כולל במערת המכפלה ועוד
הרה"ג הרב עידוא אלבה שליט"א

בס"ד כב אלול תשע"ו

לכבוד חתני היקר מאור צוברי נ"י
הנאה רבה לנו לראות את אור החוכרת שחיברת המסכמת הלכות טבילת כלים
באופן קצר ונעים.

בעוברי בין אמריך ראיתי בעמ' 5 מה שצינת על דברי הכסף משנה (שאר
הטומאות, ו, טז) "שאינן הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקוה לא בעודו בתוך
המקוה". וראיתי לנכון להעיר שבפשטות כוונת הכסף משנה רק לענין הטובל
במקום שיש בו טומאה, שעל זה קאי שם הרמב"ם, וכיון שלא מדובר בכל
טבילה מתורץ כל מה שהקשו עליו. וכבר עמד בזה הרב דייכבוסקי בתחומין
טז עמ' 127, עיי"ש.

ועוד אעיר בעמ' 11 בדין קומקום חשמלי (וכן שאר כלים חשמליים), דהנה
למרות הוראות היצרן כבר ידוע ומפורסם שבאמת טבילה אחת לא מזקת כלל
לכלי, וכן שמעתי מרבים שמטבילים קומקום או טוסטר בקביעות בברכה וכן
אני נוהג, ומעולם לא קרה שהכלי ניזוק.

ויהי רצון שתזכה להמשיך ולהגדיל תורה ולרוות נחת אלקים ואדם יחד עם
נות ביתך וכל בני הבית.

ברכה רבה
חמיך האוהב
עידוא אלבה

מאור הטבילה

מכתב ברכה מאת ראש מכון "פועה"
הרה"ג הרב מנחם בורשטיין שליט"א

בס"ד
מכון פועה - פוריות ורפואה עפ"י ההלכה.
Puah Institute - Fertility and Medicine in Accordance with Halacha
רח' עזריאל 19, ג. שאול, ירושלים 95477, טל' 02-6515050, פקס, 02-6517501
19, Azriel St. Givat Shaul, Jerusalem 95477, Tel: 02-6515050 Fax: 02-6517501
דואר אלקטרוני: [E-mail: info@puah.org.il](mailto:info@puah.org.il) אתר: [Site: www.puah.org.il](http://www.puah.org.il)

כ"ו אלול תשע"ו

menachem@puah.org.il

הרב מנחם בורשטיין

ראש המכון

לכבוד ידידי ומכובדי .

הרב מאור צוברי שליט"א

רוב ברכה ושלום

מכתב ברכה

זיכני הקב"ה להכירך זה מספר שנים. ידידי היקר האברך הנפלא רבי מאור צוברי- שליט"א.

הנני רואה שהינך שוקד באהלה של תורה ועושה לילות כימים בלימוד הש"ס תמידים כסדרם. ומוספים כהלכתם הינך מתעמק במקורות ההלכה.

מתוך כך נולד קונטרסך הנפלא "מאור הטבילה"- ליקוט וסיכום הלכות טבילת כלים", וניכרת טרחתך והשקעתך הגדולה.

בתחילת דברך כתבת את דברי הב"י בשם הירושלמי, שהטעם של טבילת כלים הוא כדי שיצאו מטומאתו של גוי לקדושתו של ישראל .

ויש להוסיף ביאור הדבר על פי דברי המאירי (ע"ז עה ב) בביאור שיטתו למה יש להכשיר הכלי מהאיסור הבלוע בו קודם הטבילה, וכך כתב:

"טבילה זו מכיון שעיקרה לכניסת קדושת מאכלות אינה בכלים ישנים אלא אחר שהוכשרו, שאם אתה מטבילין עד שלא הוכשרו היאך הם נכנסים בה לקדושה ועדין אינן ראויים לה ונמצא הכלי טובל ושרץ בידו....ומ"מ גדולי המפרשים מקילין בה בדיעבד.

מאור הטבילה

מבואר מדברי המאירי שעל ידי טבילת הכלים, תהא קדושה באכילתו ובמאכליו של הישראל, ולא רק בכלי עצמו, כמו שמשמע בפשט דבריך בשם הירושלמי.

ויש להוסיף, שהרמב"ם בתחילת היד החזקה במניין המצוות על סדר ההלכות ביאר את שמות הספרים שנתן לכל חלק, ובביאור השם "ספר קדושה כתב:

ספר חמישי- אכלול בו מצות של ביאות אסורות ומצות של מאכלות אסורות לפי שבשני עניינים אלו קדשנו המקום והבדילנו מן העובדי כוכבים בעריות ובמאכלות אסורות ובשניהם נאמר ואבדיל אתכם מן העמים, אשר הבדלתי אתכם מן העמים".

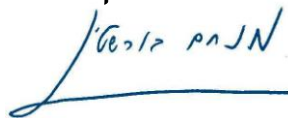
הרי שדוקא בעניין האכילה (ועריות) ניכרת קדושת ישראל והבדלתם מן העמים.

על כן יבורך רבי מאור, שפעם נוספת מראה לנו את המאור שבתורה, ובפרט בנושא זה המגלה את קדושתם של ישראל, כאמור.

יהי רצון שהקב"ה יזכהו ללמוד ולזכות את הציבור בקונטרסיו הנפלאים, וימלא הקב"ה משאלות ליבו לטובה.

בברכה רבה

מנחם בורשטין

מאור הטבילה

ריש מילין

ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה, השבח לבורא עולם ממלא כל עלמא מזיו שכינתו, תהילה על כל חסדיו המרובים אשר עושה עמנו בכלל ובפרט, וזיכנו להסתופף בבית ד' ולהשפיע עלינו ע"י עסק תורתו אור על נשמתנו שלעולם לא תכבה, להגהות באמרי שפר, ולעסוק בתורתו שהיא המזון והחמצן שלנו הנותנת לנו כח, ומזקקת את נשמותינו.

ועכשיו זיכנו ד' להוציא לאור את 'מאור הטבילה' ובו סיכומים של הלכות טבילת כלים סימן קכ, של הטור ב"י דרכ"מ שו"ע נושאי הכלים ועוד. וכאן ההדגשה שאין בחוברת זו לפסוק הלכה למעשה, אלא נועד למעיין בהלכה שיהווה לו כלי עזר לחזרה וכן מראי מקומות לדברים שהבאנו בס"ד.

ואנשי קודש תהיו לי

הרמב"ן בביאורו לפס' "אנשי קודש תהיו לי", כתב וז"ל:

"טעם הכתוב הזה, כי עד הנה הזכיר המשפטים והזהיר בדברים המכוערים. ועתה כשבא להתחיל באיסור המאכל פתח ואמר ואנשי קדש תהיון לי, שראוי הוא שיאכל האדם כל מה שיחיה בו, ואין האסורין במאכלים רק טהרה בנפש, שתאכל דברים נקיים שלא יולידו עובי וגסות בנפש, על כן אמר ואנשי קודש תהיון לי, כלומר אני חפץ שתהיו אנשי קדש בעבור שתהיו ראויים לי לדבקה בי שאני קדוש, לפיכך לא תגאלו נפשותיכם באכילת הדברים המתועבים..."

ולא רק על המאכלות ציווה לנו ד' להיזהר אלא גם על הכלים של הגויים, ולא רק על מה שאכלו בו איסור אלא אף על כלים חדשים שלהם, שע"י הטבילה מעביר מהם רוח הטומאה ומכניס בהם רוח הטהרה והקדושה.

ובשם משמואל [סוכות יום א' תרע"ז] כתב דכל רכוש הגויים מוצאו מג' קליפות טמאות, ואותן ג' קליפות טמאות שרשן מג' עבירות חמורות של ע"ז ג"ע ושפכ"ד, שהגויים טמאים במ. ועפ"ז ביאר בנחלת שדה [ויקרא יד, לד] שהתורה החמירה שלא יאכל אדם מכלי של גוי אפי' חדש עד שיטבול אותו, שאם יאכל בכלי זה בלא לטהרו, יושפע מטומאת רכוש הגויים השורה על הכלים שמוצאה מג' עבירות החמורות.

יהי רצון שחוברת זו תועיל לנו להוסיף טהרה על טהרה, ומתוך קדושת הפרט והכלל נזכה לגאולה הפרטית והכללית.

זבח תודה

כאן המקום לשלוח מנחה תודה קמי מאן מלאכי רבנן, לישיבה המרכזית העולמית 'מרכז הרב' שממנה אנו סופגים תורה ויראת שמיים ולעומד בראשה

מאור הטבילה

מו"ר ראש הישיבה הרה"ג יעקב אלעזר כהנא שפירא שליט"א, המדריך אותנו ללא הרף בכתיבה ובהוצאת דברי תורה לאור. יהי רצון שד' יוסיף לו כהנה וכנהנה רוב נחת, וימשיך בעז"ה להדריך ולהנהיג את הישיבה הקדושה בדרך אשר ילכו בה, אמן.

כמו כן ברצוני להודות להורי היקרים אבי מורי רחמים נר"ו ואימי מורתי שרה רבקה תחי', אשר משקיעים את כל כולם בחינוך וגידול, של אחי ושלי. מן המותר לציין, כי חוברת זו ושאר החוברות שיצאו, לא היו יוצאים מבלעדי תמיכתם ועידודם הן הגשמי והן הרוחני. יהי רצון שירבו אושר ונחת מכל יוצאי חלציהם, ויזכו לכל טוב בבריאות איתנה ונהורא מעליא. וכמו כן, ברצוני להודות למורי חמי הרה"ג עידוא אלבה שליט"א וכן לחמותי הרבנית חווה אלבה תחי', שלא חוסכים מאיתנו שום דבר הן רוחני והן גשמי. ומתווים לנו דרך הסלולה מבית אבא. יהי רצון שיזכו לנחת ולכל הברכות הכתובות בספר התורה. ירוו נחת מכל יוצאי חלציהם בבריאות איתנה ונהורא מעליא.

חַקְמוֹת נְשִׁים פְּנֵתָה בֵּיתָה, לא אשכח להודות לנוות ביתי, שכל אשר לי שלה הוא, פנינה זיוונית תחי', שמשקיעה ועמלה בכל צורכי הבית, על מנת שאוכל לשבת ולעסוק בעסק תורתנו הקדושה, ובלעדיה לא היתה יוצאת החוברת הזאת. יהי רצון שנזכה ביחד להמשך דור ישרים מבורך, ולכל מילי דמיטב מאיתו יתברך.

אודה לגאון הגדול צנא מלא ספרא, פה מפיק מרגליות דכל רז לא אניס ליה, וכבר פקיע שמיה בגאונותו ובבקיאותו בכל העולם, הרה"ג בעמח"ס 'אורחתך למדני' שליט"א, שעבר על דברי הדלים כאן, והעיר את הערותיו [שהוכנסו בסוף הקונטרס כקובץ בפני עצמו] המדהימות עד למאד. וכולי הכרת תודה לגאון הנ"ל, שהתייחס לדברי עניי. יהי רצון שימשיך להפיץ את תורתו בבריאות איתנה ונהורא מעליא.

כן יש להודות למגיהים הרבים חברי לספסל הלימודים שהגיהו את כל הנכתב בחוברת זאת. אין מילים בפי להודות להם, ובפרט לידי"נ ר' ישי רקנטי נ"י חברותי מזה שנים שגם עיצב את הכריכה לחוברת זו.

כמו כן ברצוני להודות לתורמים היקרים שבזכותם יצאה חוברת זו לאור, יהי רצון שימלא ד' כל משאלת ליבם לטובה וזכות הרבים תעמוד להם ולכל ביתם.

נר זיכרון

חוברת זו, כמו קודמותיה, יוצאת לעילוי נשמת שמונת הקדושים הי"ד, חברי וידידי מהישיבה הגבוהה מרכז הרב ומהישיבה לצעירים, שעלו בסערה השמימה בליל ר"ח אדר ב' ה'תשס"ח ע"י צורר ישמעאלי ימ"ש שפגע בהם

מאור הטבילה

בתוך קודש הקודשים פנימה. יהי רצון שלא ידעו המשפחות השכולות עוד צער, וירבו בהם השמחות, ונזכה כולנו לראות במהרה בביאת משיח צדקנו ותחית המתים, אמן ואמן.

לא אשכח להודות לד' יתברך שהצילני בדרך נס באותו לילה רע ונמהר; בשהותי מטרים ספורים מבין העוולה המרצח ימ"ש, ולמרות זאת ריחם ד' עלי בחסדיו המרובים, ובניסי ניסים הצילני. הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו. מי למלל גבורות ד' ישמיע כל תהלתו. חסדי ד' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמיו.

כמו כן קונטרס זה מוקדש לעילוי נשמת סבתי מרת מרים בת ר' יצחק ע"ה, סבי ר' אשר אנשל בן ר' חיים יהודה ז"ל וכן סבי צלאח בן משה ז"ל, ודודי היקרים, שמעון בן צדוק ז"ל וניסים בן צדוק ז"ל, סבי אשתי הרב יאיר אוריאל זצ"ל וכן ר' שלמה אלבה זצ"ל.

אחרית דבר

בורא עולם, אשר יצר את הים ואת היבשה, נתן לנו את ארצנו הקדושה על מנת לבנותה וליישב אותה, תוך ציוויים מפורשים על חיוב הבנייה והיאחזות בכל מרחביה, והאיסור למסור חלקים ממנה לידי הגוים.

יהי רצון שישלח ד' אורו ואמיתו על מנהיגי הצבור, שלא יתחשבו בגוים [ועמא ריקא בכלל], ולא יחלשו מול איומי בוקי וסריקי ויתן ד' בהם כוח להשיב אותנו אל מרחב ארצנו עזה ולשלוט שם ביד רמה, על מנת להתיישב שם בדירת קבע ולא בדירת ארעי. ויכירו וידעו את האמת הפשוטה והברורה כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל על פי תורת ישראל בלי פשרות ושאר מרעין בישין אחרים. בכלל הצפייה לישועה השלמה, הצפייה לישועה מהצרות הפרטיות, ואכן אנו מצפים שמנהיגינו יבינו כי התורה היא מפת הדרכים שלנו ואין זולתה. ד' ברחמיו המרובים, יזכנו לשלוט שלטון מוחלט על כל מרחבי ארץ חיינו במהרה בימינו אמן.

מאור יצחק צוברי

ישיבת מרכז הרב

תשרי תשע"ז

מאור הטבילה

”שְׂגִיאוֹת מִי יָבִין, מִנְסֻתָרוֹת נִקְנִי”

עם התפילה מאת בורא עולם שלא יצא דבר תקלה על ידי, אבקש מאת המעיינים היקרים להודיעני בדברים הנצרכים תיקון.

הערות ותיקונים יתקבלו בברכה בהודעות טקסט למספר:

050-3003340 או במייל pninamaor10.2.14@gmail.com

כמרכן ניתן להשיג את החוברות הקודמות במס' הנ"ל [וכן באתר 'פורטל הדף היומי' ואתר 'סמיכה' או ע"י המייל הנ"ל] כמו כן פשוט שמותר להפיץ חינם לזיכוי הרבים בכל אתר ואתר ובכל מקום ומקום, והמזכה את הרבים אין חטא בא לידו.

עד היום הוצאנו בסיעתא דשמיא:

- "בבא בתרא בצורה קלה" [כולל קונטרס מאור התשובה] – תמצות סוגיות.
- "מכות בצורה קלה" [כולל קונטרס מאור התורה] – תמצות סוגיות.
- "מגילה בצורה קלה" [מהדורה חדשה ומורחבת] – תמצות סוגיות.
- "נדרים בצורה קלה" – תמצות סוגיות.
- "קידושין בצורה קלה" – תמצות סוגיות.
- "בבא מציעא בצורה קלה" – תמצות סוגיות.
- "תורה על הפרשה בצורה קלה" – לקט ד"ת קצרים על כל התורה.
- "מאור התשובה" – מאמרים על ענייני תשובה ואלול.
- "פסחים בצורה קלה" – תמצות סוגיות.
- "תענית בצורה קלה" – תמצות סוגיות [בעריכה].
- "מאור המילה" – סיכום הלכות מילה.

מאור הטבילה

תוכן עניינים

9.....	ריש מילין
13.....	תוכן עניינים
14.....	סימן קכ סעיף א
23.....	סעיף ב
25.....	סעיף ג
27.....	סעיף ד
28.....	סעיף ה
31.....	סעיף ו
32.....	סעיף ז
35.....	סעיף ח
38.....	סעיף ט
41.....	סעיף י
48.....	סעיף יא
50.....	סעיף יב
51.....	סעיף יג
52.....	סעיף יד
54.....	סעיף טו
56.....	סעיף טז
57.....	הערות הרה"ג הרב ה'אורחותיך למדני'

מאור הטבילה

סימן קכ סעיף א

הקדמה

המקור לטבילת כלים:

בפרשת מטות [לא, כא-כג] לאחר שבנ"י נלחמו במדין והביאו את השלל אל המחנה, נצטוו להכשיר את הכלים לפני שיאכלו בהם וכנאמר:

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ הַפֶּהן אֶל־אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יִקְוֶן אֶת־מִשְׁחָה: אִךְ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרָזֶל אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הַעֲפָרָת: כֹּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אִךְ בְּמֵי גִדָּה יִתְחַטֵּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמֵי־מִים"

ולמדו חז"ל מזה בגמ' בע"ז [ע"ה]: את חיוב טבילת הכלים, וכדאיתא התם:

"תנא: וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה. מנהני מילי? אמר רבא, דאמר קרא: 'כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר', הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת. תני בר קפרא: ...א"כ, מה ת"ל במי גדה? מים שנדה טובלת בהן, הוי אומר: ארבעים סאה... אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: אפי' כלים חדשים במשמע, דהא ישנים וליבנן כחדשים דמו, ואפילו הכי בעי טבילה. מתקיף לה רב ששת: אי הכי, אפי' זוזא דסרבלא נמספרים שגוזזים בהן בגדי למר הואיל וגזירת הכתוב היא ולא משום פילוט אויסור דהא חדשים ולא זלעוי מידי מלכא לה טבילה. נמי: א"ל: **כלי סעודה אמורין בפרשה** ודהכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש ע"י האור אלא כלים של לורכי סעודה ובהנהו כתיב וטהר טבילה אבל זוזא דסרבלא לא. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: לא שנו אלא בלקוחין שנחלטו ביד ישראל וכמעשה שהיה נבמדין שהיו חלוטין להם לישראל הכלים, אבל שאלין לא. רב יצחק בר יוסף זבן מנא דמרדא מעובד כוכבים, סבר להטבילה, א"ל הוא מרבנן... **כלי מתכות אמורין בפרשה** נלענין טבילה בכלי עובדי כוכבים דכתיב (במדבר לח) אך את הזהב וגו'. אמר רב אשי: הני **כלי זכוכית**, הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, ככלי מתכות דמו.

קוניא נתחלתו של חרס וחופין אותן בחופיא של אבן ותשמיעו ע"י לונן- פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: כתחלתו ונלח צעי טבילה ללאו מתכות הוא, וחד אמר: כסופון צתה סופו זולנין שחיהו מתכות וכלי מתכות הוא וצעי טבילה. והלכתא: כסופו. איבעיא להו: משכנתא, מאי? אמר מר בר רב אשי: אבא משכין ליה עובד כוכבים כסא דכספא, ואטבליה ואישתי ביה, ולא ידענא אי משום דקסבר: משכנתא כזביני דמיא, אי משום דחזי לעובד כוכבים דרעיה לשקועיה"

הטעם לטבילת כלים:

הירושלמי (ע"ז פ"ה ה"ו) המובא בב"י סעיף א, כותב שהטעם של הטבילה היא כדי שיצאו מטומאתו של גוי לקדושתו של ישראל¹.

¹ חקר **בקינן דעה** עמ' רלד, מהו גדר 'קדושתו של ישראל', אם ההכנסה לרשות ישראל הוא גדר הקדושה, וכשכנס לבעלותו של ישראל לאחר שהיה בטומאת הגוי, טעון טבילה או

מאור הטבילה

רש"י בתורה על הפס' 'אך במי הנידה יתחטא...' כותב:
"לפי פשוטו חטוי זה לטהר מטומאת מת. אמר להם צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור, וחטוי לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו מכאן, שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות."
משמע שהטבילה היא להכשיר מן האיסור שדבק בה, שהטבילה באה להתירו לכלי מגיעולי גויים, כעין גמר הכשר שלו לאחר הליכון וההגעלה.²
חיוב טבילת כלי מתכת מהתורה או מדרבנן:
לרוב הראשונים טבילת כלים מהתורה.³ אמנם יש ראשונים שפסקו שהיא מדרבנן.⁴ ובדעת הרמב"ם נחלקו.⁵ ובכלי זכוכית לכ"ע דרבנן.⁶

דילמא השימוש של ישראל הוא הקדושה אע"פ שעדיין לא נכנס לרשות ישראל, אלא שכל זמן שהכלי עדיין עומד בבעלותו של הגוי, יש בו טומאת הגוי והשימוש של ישראל הוא בלא"ה בטומאה וא"צ טבילה. ונפק"מ לדינא במשתמש בכלי שהיה של גוי ונעשה הפקר [והישראל מכוון שלא רוצה לזכות בו לעצמו ורק רוצה להשתמש בו עכשיו] דלפי הצד הראשון שהקדושה הוא לאחר שנכנס לרשותו של הישראל, א"כ הכא שלא נכנס לרשות ישראל א"צ טבילה, אבל לפי הצד השני שכל שימוש של ישראל בכלי לאחר שיצא מרשות הגוי טעון טבילה, א"כ ה"נ כלי הפקר טעון טבילה לפני השימוש. ועיי"ש שהאריך להוכיח בנידון ואכמ"ל.

² ואף לטעם זה גם כלים חדשים צריכים טבילה. וכ"כ הכלבו [ס"ס פו] "וטבילה זו אינה מפני טומאה וטהרה אלא לטהרן מידי געולי גוים ומדברי סופרים הוא זה וסמכו על מה שכתוב (במדבר לא, כג) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר כיון שאמר וטהר אמרו חכמים הוסיף עליו טהרה אחר העברתו באש לטהרו מידי גיעולי גוים".

³ **רש"י ע"ז עה:** [ד"ה זוזא] **"וגזירת הכתוב היא ולא משום פילוט איסור** דהא חדשים ולא בלעי מידי מצרכת לה טבילה": גזירת הכתוב היא. **תוס'** [ד"ה מים] "אף על גב דרביעית סגי להטביל מחטין וצינוריות מדאורייתא היינו טבילת טומאה אבל טבילת כלי מדין חידוש הוא ובעי מ' סאה" **ורמב"ן** שם "ויש לומר טבילה זו גזירת הכתוב היא וכך היא גזירת מלך להצריכה ארבעים סאה, אי נמי אסמכתא, ויש לפרש דכל דהו היינו מים שאין כל גופו של כלי עולה בהן, כתב רחמנא מי נדה לומר מה נדה מים שכל גופה עולה בהן דהיינו ארבעים סאה אף כלים מים שכל גופן עולין בהן לפי מה שהן, וגמרא נקיט להו ארבעים סאה משום דבטלוה לרביעית" וגם לפי תירוצו השני לא כתב דהוי אסמכתא רק לענין שיעור מ"ס אך לא לענין עצם החיוב של הטבילה. וכן **ברשב"א** **והריטב"א** בחידושיהם שם, וכן הניף שנית **הרשב"א** בתוה"א [בית ד שער ד] ובשו"ת [ח"ג סי' רנה ורנט], וכן **הרא"ה** בבדה"ב שם [שער א].

⁴ **תוס' רי"ד ע"ז שם** "אבל הכא טבילה מדרבנן הוא"; **ס' המנהיג** הל' פסח סי' ה. **ארחות חיים** [ח"ב עמ' 154] ועוד. והקרא אסמכתא בעלמא.

⁵ והנה איתא ברמב"ם בהלכות מאכלות אסורות [פ"ז ה"ה] "טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחים מן העכו"ם ואח"כ יותרו לאכילה ושתיה אינן לענין טומאה וטהרה אלא מדברי סופרים, ורמז לה כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר ומפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי גיעולי עכו"ם לא מידי טומאה, שאין לך טומאה עולה על ידי האש וכל הטמאים בטבילה עולין מטומאתן, וטומאת מת בהזאה וטבילה ואין שם אש כלל אלא לענין גיעולי עכו"ם, וכיון שכתוב וטהר אמרו חכמים הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי עכו"ם" וא"כ נראה בפשטות שדעתו שטבילת כלים מדרבנן. וכ"כ להדיא **בריטב"א** ע"ז (ע"ה): שדעת הרמב"ם דטבילת כלי מתכות מדרבנן. ומש"ה

מאור הטבילה

מתי נטהר הכלי מטבילתו, בעלייתו מהמקווה או שמא בתוך המקווה: הנפק"מ בדין זה רבות, כגון, אם בהיות הכלי בתוך המים נדבק בו דבר חוצץ, וכן אם לא בירך קודם הכנסת הכלי למים אם עדיין יכול לברך בהיותו בתוך המים, וכן אם הכלי הוכנס למים קודם שבת ויו"ט אם מותר להוציאו בשבת ויו"ט, וכן אם נחסרו המים מארבעים סאה לפני שהעלו הכלי מהמים ועוד. הרמב"ם בהלכות שאר הטומאות פ"ו ה"טז כתב וז"ל:

"...אפילו כשהן בתוך המקוה מטמאין וכשיעלה מן המקוה זה הנוגע יטהר, ... וכן זה שדרס על המשכב שהוא מונח במקוה הרי המשכב טמא, וכשיעלה המשכב מן המקוה יטהר שהרי עלתה לו טבילה וזה הנוגע במשכב כשהוא במקוה אם פשט ידו ונוגע חוץ למקוה הרי זה מטמא בגדים..."

וכתב הכס"מ על אתר:

"ונראה מתוך דבריהם שהטעם מפני שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקוה לא בעודו בתוך המקוה"

והנה שיטת הכס"מ בהבנת הרמב"ם שאכן נטהר רק בעלייתו מהמקווה. וכתב בשו"ת בית יצחק [יו"ד לח, ג] שאף שדבריו של הכס"מ חידוש גדול, מ"מ כן מדויק מדברי הגמ' (שבת לה, א) שכתבה, שהרוצה לדעת מתי בין השמשות לדעת רבי נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה'. והקשו התוס' (שם) "מדוע כתבה הברייתא "ויעלה" הלוא אין זה מענין הטבילה? ולפי דברי הכס"מ אתי שפיר כיון שהעליה היא חלק מהטבילה ובלא העליה לא עלתה הטבילה, וע"כ צריך שהעליה תהיה קודם בין השמשות. אמנם במשנה במקוואות (ז, ו) מבואר, שמקוה שהיו בה מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו בזה אחר זה הראשון טהור, ולכאור' לפי"ד הכס"מ צ"ע! היאך הראשון טהור הלוא מרגע שהוציא ראשו מן המים התמעטו המים לפחות מ' סאה, והאדם לא נטהר עד שכולו יצא מן המקוה, ונמצא שבשעה שיצא לא היה במקוה מ' סאה?

ובספר דבר אברהם (ח"ב בהשמטות סי' טו) הקשה שלפי"ד הכס"מ צ"ע היאך מותר להטביל כלי ולהוציאו דרך פיו מהמים הלוא מרגע שיצא פי הכלי

פסק להקל במשכנתא [בהלכה ו], דסד"ר היא ולקולא. וכ"כ הר"ן והמאירי (שם) בדעת הרמב"ם.

אמנם בתשובות הרשב"א [הובא גם לקמן בכ"י] [ח"ג סי' רנה] הבין בדברי הרמב"ם שזה דאורייתא "מה שאמרת שטבילת כלים מדברי סופרים, לא כולי עלמא מודים בו, ומדברי הרמב"ם ז"ל יראה שהוא סבור שהוא מדאורייתא, ופשטא דשמעתתא דשילהי ע"ז הכין משמע טפ"י. וא"כ יש לייצן מנליה לרשב"א הבנה זו ברמב"ם?

ובכס"מ על אתר כתב על הרשב"א "ונראה שטעמו מפני שראה שכתב רבינו ומפי השמועה למדנו". אמנם הפר"ח [אות ו] והפר"ת [אות ד] דחו דברי הכס"מ, דמש"כ 'מפי השמועה למדו' קאי על ענין גיעולי גויים שהם מדאורייתא אבל לענין טהרת הכלי במקוה ודאי הוי מד"ס לרמב"ם, ועוד הוכיחו כן ממה שפסק הרמב"ם לענין בעיא משכנתא [לקמן בסע' ט] לקולא אף שבגמרא לא איפשטא, וה"ט משום סד"ל. ואכמ"ל.

⁶ ספר האשכול חלק ג עמ' קמ.

מאור הטבילה

מן המים חזרו המים שבתוך הכלי ונטמאו מהכלי שעדיין לא נטהר כיון שלא יצא כולו מהמקוה, ושוב חוזרים המים ומטמאים את הכלי, ודבר פשוט הוא שמותר להוציא כלי מן המקוה דרך פיו?

וכן יש להוכיח מדברי הריב"ש (סימן רצג) שכתב שאדם שטבל במקוה של מ' סאה מצומצמות אף אם יצא מים לחוץ קודם שהוציא את ראשו מהמים מ"מ עלתה לו הטבילה כיון שהתכסה גופו במים קודם שיצאו חלק מהם, וכ"כ החת"ס (יו"ד כט) שאף אם נזחלו המים לחוץ קודם שהוציא ראשו כשר. ומבואר שאף שביציאה לא היו ארבעים סאה במקוה מ"מ עלתה הטבילה, ודלא ככס"מ.

ובחלקת יואב (סי' ל') ובדעת (יו"ד מא, יד) כתבו, דאין כוונת הכס"מ שלא חלה הטהרה עד שיצא האדם כולו מן המים, אלא שצריך שיצא מן המים מעט ואז חלה הטהרה על האדם, ולפי"ז מיושבים הקושיות הנ"ל, שהרי ברגע שהטמא הראשון הוציא ראשו מן המים הוא נטהר ואין צריך שיצא כולו מן המים, וכמו"כ מרגע שהחלו בהוצאת הכלי מן המים הכלי נטהר אף שלא יצא כולו. ומש"כ הריב"ש שאף אם המים נזחלו קודם שיצא האדם מן המים, י"ל דמה שהמים החלו לזחול מחוץ למקוה זה עצמו נחשב כאילו התחיל האדם לצאת מהמקוה ועלתה הטבילה, דמה לי אם התחיל הוא לצאת מן המים או שהחלו המים לצאת ממנו בכל גווני עלתה הטבילה.

ומיהו אף לפי"ד עדיין יל"ע בדעת הכס"מ מדברי הגמ' בביצה (יח, א) שנדה שאין לה בגדים טהורים ללבוש אחר טבילתה מערמת בבגדיה וטובלת, וא"ת כדבריהם שמרגע שהחלה להוציא את ראשה עלתה לה הטבילה, א"כ נמצא שהאשה החלה להיטהר מרגע שיצאה מהמים והבגדים שעליה עדיין היו בתוך במקוה ועדיין לא נטהרו כיון שהיו משוקעים במים, ושוב יחזרו הבגדים ויטמאו את האשה שאינה יכולה להיטהר בטבילה זו כיון שכבר יצאה מן המים? ומוכח שלא כדעת הכס"מ.

וכ"כ האבנ"ז (חומ"מ עב) שציקר דינו של הכס"מ תימה גדולה, דבפסוק "ורחץ במים" משמע שלא כדבריו אלא שעצם הרחיצה מטהרת.

הטור וב"י:

א. הלוקח כלים חדשים מן הנכרי אסור להשתמש בהן עד שיטבילם טבילה הוגנת בלא חציצה במקוה של ארבעים סאה.

ב. טבילת כלים במעין:

○ סמ"ק והתוס'⁷ - אף על גב דמעין מטהר בכלי טמא בכ"ש⁸,

הכא בכלים חדשים צריך מ' סאה שטבילת כלי מדין חידוש

..הוא.

⁷ עבודה זרה עה: ד"ה מים.

מאור הטבילה

○ **טור** – א"צ מ' סאה דאין להחמיר בטבילה זו טפי מטבילת טומאה, דלא ידעינן לכלי גויים שצריכים טבילה אלא משכתוב בכלי מדין 'אך במי נדה יתחטא' ולכן אין להחמיר בהם יותר מנידה עצמה, שמועיל בה טבילה במעיין בכ"ש.⁹

ולהלכה כתב הב"י, שהתוספות ורשב"א כתבו בשם ר"ת **כסמ"ק**.

ג. הקשה הב"י על ה**טור**: שנראה שה**טור** תופס בפשיטות שנידה אינה צריכה ארבעים סאה במעיין, והרי ר"י אינו סובר כן, וכתב ה**טור** עצמו בסימן רא', שלדבריו הסכים ה**רא"ש**, וכיון שכן היאך כתב ה**טור** על ה**סמ"ק** 'ולא נהירא שאין להחמיר בטבילה זו טפי מטבילת טמאה' שהרי לדעת ר"י וה**רא"ש** אינו מחמיר בזו יותר מטבילת טומאה? ותמה ה**דרכ"מ** על קושיית הב"י, שהרי ה**טור** כתב לדברי ה**סמ"ק**, שכתב ה**סמ"ק** 'אף ע"ג דמעיינן מטהר בכל שהוא...' ועל זה העיר ה**טור**, דלדבריו לא נהירא שתהא טבילה זו תמורה מטבילת טמאה.¹⁰

ד. ע"ז עה ע"ב שהובא לעיל:

"א"ל: כלי סעודה אמורין בפרשה נלהכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשחמט ע"י האור אלא כלים של כורכי סעודה ובהנהו כתיב וטהר טבילה אבל זוזא דסרכלא לא... רב יצחק בר יוסף זבן מנא דמרדא מעובד כוכבים, סבר להטבילה, א"ל ההוא מרבנן... כלי מתכות אמורין בפרשה נלענין טבילה בכלי עובדי כוכבים דכתיב (במדבר לא) אך את הזהב וגו'".

עפ"י גמרא זו כתב ה**טור** שני תנאים לחיוב טבילת כלים:

א. אין צריך טבילה אלא לכלי מתכות.

ב. צרכי הסעודה. כגון כוסות וצלוחיות יורות וקומקומין וכיוצא בהן שהן מצרכי הסעודה.¹¹

⁸ והוא שיהא כל גוף הכלי עולה בו.

⁹ ע"פ ביאור הב"י.

¹⁰ אמנם ה**ט"ז** ב, ביאר אחרת את ה**טור**: פירוש ה**טור** בדרך זה, שטבילה לכלי גויים לומדים ממה שנאמר 'וטהר'. ולכא' אין שום משמעות של 'וטהר' שיהיה דווקא ע"י מים? וגם מה שאמרו שם שלומדים מן 'אך במי נדה' אין בזה הכרע דפשוטו קאי על מי חטאת! אלא ע"כ אנו מפרשים הך 'וטהר' דהוא ע"י מים כיון דכתיב בכלים טמאים 'במים יובא וטהר' ומזה אנו למדים במה מצינו דגם הך 'וטהר' בכלי גויים קאי ג"כ על מים, ואחר שמפורש ד'וטהר' ע"י מים אנו מפרשים גם 'מי נדה' על מים שהנדה טובלת בהם, וקמ"ל שלא סגי פחות מ'מ' סאה כנדה, וב**טור** גרסינן 'יותר מטבילת טומאה' ורצונו לומר כלים טמאים [ולא נדה] והכי קאמר: כיון שאין אנו יודעים שטהרה במים בכלי גויים אלא מטבילת כלים טמאים לא נחמיר יותר מהם לענין מעיין אלא במאי דגלי רחמנא לענין מקוה שתהיה כנדה.

מאור הטבילה

שם בגמרא :

”אמר רב אשי: הני כלי זכוכית, הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, ככלי מתכות דמו [שנשתברו לאוי להתיכו ולעשותו כלי]”.

ועפ”ז פסק הטור :

כלי זכוכית ככלי מתכות דמי.

שם בגמרא :

”קניא נחלתו של חרס וחופין אותן בחופיא של אבר ותשמישו ע”י אונן- פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: כחלתו נולד צעי טבילה ללאו מתכות הוא, וחד אמר: כסופו נבחר סופו אזלינן שחיפהו מתכות וכלי מתכות הוא וצעי טבילה. והלכתא: כסופו”.

ולכן להלכה אם כלי החרס מצופה באבר חייב טבילה.

כיצד הציפוי :

- טור, התוספות¹², הרא”ש¹³ והמרדכי¹⁴ - במצופים דווקא בפנים דהשתא דמו לכלי סעודה דמדין שהציפוי בפנים במקום התשמיש, אבל אם אינן מצופים אלא בחוץ א”צ טבילה.
- אבי העזרי¹⁵ - בין מצופה מבפנים בין רק מחופה מבחוץ טעון טבילה, שלא חילקו חכמים בין מבפנים למבחוץ.
- רבינו פרץ¹⁶ - במצופה מבחוץ ולא מבפנים יטביל בלא ברכה¹⁷.
- מ”ד בר”ן¹⁸ - דוקא כשהוא מצופה מבית ומבחוץ חייב טבילה.
- סמ”ק¹⁹ - מצופין באבר מבחוץ אין צריכים טבילה אבל אותן שהן מצופין מבפנים צריכין טבילה בלא ברכה לפי שאינן עשויין אלא לנוי²⁰.

¹¹ אבל שאר כלים כגון מספרים וכיוצא בהן שאינם צרכי סעודה או כלים שהן צרכי סעודה ואינם משל מיני מתכות לא.

¹² ע”ז עה: ד”ה והלכתא.

¹³ ע”ז סי’ לה.

¹⁴ כתב הדרכ”מ באות ד, שהמרדכי סובר כטור.

¹⁵ הובא במרדכי סימן תתנט במסכת ע”ז.

¹⁶ הובא במרדכי לעיל.

¹⁷ ועיין בספר טבילת כלים כהלכה עמ’ כה, לידידי הרב רותם אפלבוים שליט”א מה שדן בשיטת רבינו פרץ.

¹⁸ ע”ז לט: ד”ה גמ’.

¹⁹ סי’ קצט אות ב.

מאור הטבילה

שולחן ערוך:

"הקונה מהעובד כוכבים²¹ כלי סעודה של מחכת או של זכוכית²², או כלים המופים באבר²³ מצפנים, אף על פי שהם חדשים צריך להטבילם במקוה או מעיין של ארבעים סאה (טור בשם סה"מ וענ"י). הגה: יש אומרים לכלים המופים באבר, אפילו צפנים, יטבול בלא ברכה²⁴ (ב"י בשם סמ"ק וארוך), וכן נוהגין.

א. כלים המצופים באבר כיצד נפסק?

- מרן – פסק כתוס' ורא"ש ועוד, שאם מצופה מבפנים דווקא צריך טבילה.
- רמ"א – הביא בשם י"א את הסמ"ק שאפי' מצופה מבפנים יטבול בלא ברכה.
- ש"ך – הביא את רבינו פרץ, שאפילו אינו מצופה אלא מבחוץ באבר יטבולו בלא ברכה²⁵. וכתב למסקנה, שנראה שיש להטבילן עם איזה כלי אחר בברכה.
- הליכו"ע - כלי חרס המצופים מבפנים ומבחוץ באבר או בזכוכית, צריכים טבילה בברכה. ואם אינם מצופים אלא רק

²⁰ באו"ה כלל נ"ח (דין פב) כתב שכן נוהגים להטביל בלא ברכה אף אלו המחופים בפנים.

²¹ לגבי יהודי מומר האם צריך להטביל כלים שלקח ממנו, הסיק ביביע אומר ח"ב סי' ט וז"ל: "מן הדין הכלים הנקחים מישראל מומר לחלל שבתות בפרהסיא, אינם צריכים טבילה. ואם רוצה לחוש להטבילם, אינו מברך עליהם. ומכ"ש בכלי זכוכית דלכ"ע אין טבילתם אלא מדרבנן, שאין להצריכם טבילה כשנקחים מישראל מומר. ואפילו ממדת חסידות אין להחמיר בכלי זכוכית. וכל זה אפי' בישראל חפשי בדעות ומחלל שבת בפרהסיא בזדון לבב. וכ"ש במי שמחלל שבת בפרהסיא רק באונס ע"י טענות פרנסה וכו', שבלא"ה יש מקום לומר דלא חשיב כגוי". ועיי"ש באורך. בעל ואשה נכרים שהתגירו כדת, אינם צריכים להטביל את כלי הסעודה שלהם שנקנו קודם הגירות. ודי שיכשירו אותם כדת ממה שבלעו איסור. יביע אומר ח"ז סימן ח'. ושם ביאר שאין זה דומה למעשה שהיה בכלי מדין, ועוד, שכאשר נתגירו חלה עליהם קדושת ישראל, ואותה קדושה חלה גם על כליהם. הליכות עולם ח"ז עמוד רסט.

²² ט"ז א, שנאמר 'כל דבר אשר יבא באש' ואין דרך להשתמש באש אלא צרכי סעודה של מתכות דכתיב 'אך את הזהב וגו' וכל הנזכר בפס' הוא נקרא מתכות. וזכוכית גם כן יש לו דין מתכות כיון שאם נשבר יש לו תקנה בהיתוך. וטעם הטבילה כדי שיצאו מטומאתו של עובד כוכבים לקדושתו של ישראל. כנ"ל.

²³ ש"ך ב, המצופים בזכוכית דינם כמצופים באבר.

²⁴ ט"ז ג, הביא את הטעם שהוזכר בסמ"ק, דהציפוי בפנים אינו אלא לנוי.

²⁵ וכתב הב"ח שיש לתמוה על מנהג העולם שמשתמשים בקדרות המחופים באבר מבפנים בלא טבילה כלל.

²⁶ והעיר על הש"ך, רע"א על אתר "ואם מצופה מבפנים ומבחוץ טעון ברכה. ומ"מ י"ל דוקא מצופים באבר ממש אבל גלוזירט לא יברך".

מאור הטבילה

מבפנים, יטבילם בלא ברכה. ואם המצופים באבר או בזכוכית רק מבפנים, והם חביות גדולות של חרס המצופים, אין צריך להטבילם כלל, מפני שיש טירחא רבה בהטבלתם. וטוב שיתנם במתנה לגוי ויחזור וישאילם ממנו בדרך שאלה.²⁷

ב. צריך להטביל הן כלים העשויים מכל מיני מתכות והן כלים העשויים מזכוכית, וכן כלי פיירקס ודורלקס המיובאים מחו"ל. אבל כלים העשויים מחרס, או כלים המצופים חרס, אין צריך להטביל, וכן כלים העשויים מפלסטיק או מניילון פטורים מטבילה.²⁸

ג. כלים שהוטבלו ואח"כ ציפם באבר צריכים טבילה שנית.²⁹

ד. חביות של חרס הגדולות המצופות באבר שמשמיי' בהם יין, שלא ניתן להטביל דודאי לא יכילו אותם מי המקוה מתוך גדולתן, אין תקנה כ"א על ידי הערמה לתתם לגוי במתנה ולהשאילם ממנו.³⁰ ויש מי שאומר שא"צ טבילה, דדוקא כלי סעודה בעי טבילה ואלו החביות אינן רק כדי להכניס בהם היין לקיום.³¹ ויש מי שחילק, שכלים גדולים של מתכות ששומרים בהן היין - צריכין טבילה דלכ"ע צריך טבילה, אבל בחרס מצופה באבר שיש מחלוקת אי צריך טבילה - א"צ טבילה, ולפ"ז המצופות באבר מבפנים ומבחוץ הוי כמתכות גמור וצריך טבילה.^{32 33}

ה. יורות גדולות שמבשלים בהן שכר - צריכים טבילה, ואע"פ שקובעים אותם ומחברים לקרקע מ"מ דינו ככלי ואין להם תקנה אלא שיטבילם או ינקוב בהם נקב גדול שיתבטל מתורת כלי ואח"כ יתקן אומן ישראל. ומה שלא טובלים העולם כלי זה, יתכן וסומכים על זה שהשכר שמבשלים בו אינו ראוי לשתיה כלל עד שמסננין אותו. וצ"ע.³⁴

²⁷ הליכות עולם ח"ז עמוד רסא.

²⁸ יביע אומר חלק ד' סימן ח. יחזה דעת חלק ג' סימן ס' עמוד קצב.

²⁹ רע"א סעי' א.

³⁰ כנה"ג (בהגהות ב"י אות י"ח) בשם מהרא"י זאבי.

³¹ שם בשם המהר"י מילידא.

³² כנה"ג הנ"ל בהבנת האו"ה.

³³ ובהליכות עולם ח"ז עמ' רנו כתב, שצלוחיות גדולות של זכוכית שמכניסים בהם יין לקיום אך לא משתמשים לשתות מהן] ראוי לטבול בלא ברכה ויש פוטרים לגמרי מטבילה, והמיקל יש לו על מי לסמוך.

³⁴ פת"ש א, בשם חכמת אדם כלל עג דין י"ג. ועי"ש.

מאור הטבילה

- ו. כלי פרצליי"ן – א"צ טבילה, לפי שידוע שעשייתן מן החול ומן האדמה, וכלי מתכות אמורין בפרשה. ואע"ג שדומין לכלי זכוכית דשיעי טפי, א"צ טבילה שכן אם נשברו אין להם תקנה ולא כמו בכלי זכוכית.³⁵
- ז. צריך שיכניס כל הכלי במים בפעם אחת שלא ישאר ממנה חוץ למים אפילו כל שהוא, ואם הוא גדול ואינו יכול לטובלו כולו כאחד אסור לטבול לחצאין, דומיא דטבילת נדה. ולא דמי להגעלה שהוא להפליט האיסור וכיון שהגעיל המקצת הרי הפליט אבל כאן משום טומאה וכיון שנשאר מקצת ממנה חוץ למים חוזר ומתפשט בכל הכלי.³⁶
- ח. בשעת הדחק מותר לטבול כלי זכוכית בשלג אם הוא במקום אחד, דטבילתו ודאי הוא מדרבנן אבל לא כלי מתכות שלהרבה פוסקים הוא מן התורה.³⁷
- ט. אסור להטביל כלים בבאר, מטעם כשמנקים אותם נפסל בשאובים.³⁸
- י. קומקום חשמלי שאם יתנוהו במים של המקוה להטבילו, יתקלקל, וכן כלי חשמל גדולים שאי אפשר להטבילם, יתנהו במתנה לגוי, ויחזור וישאלנו ממנו, כי השואל או השוכר כלים חדשים מן הגוי פטור מלהטבילם, כיון שלא קנאם להיות שלו. ואין זה דומה למעשה שהיה בכלי מדין, שהכלים היו לגמרי של ישראל.³⁹

³⁵ פת"ש ב, בשם שאילת יעבץ ח"א סי' ז. וכתב בהליכות עולם [חלק ז' עמוד רנז], "ואין למורה הוראה ששואלים אותו להצריך להחמיר להטביל כלי פורצלן, מצד חומרא, שאין אחר המנהג כלום. וכיום בהרבה מקומות בעולם רוב כלי הפורצליין מצופים זכוכית, ולכן צריכים טבילה".

³⁶ פת"ש ג, בשם חכמת אדם כלל עג דין ט"ו.

³⁷ פת"ש ד, בשם חכמת אדם כלל עג דין י"ט.

³⁸ פת"ש ד, בשם משכנות יעקב סימן מ"ג בד"ה הכלל העולה.

³⁹ הליכות עולם ח"ז עמוד רסה.

מאור הטבילה

סעיף ב

הטור וב"י:

א. מקוואות פ"ח מ"ה⁴⁰:

"האוחז באדם ובכלים ומטבילין טמאין ואם הדיח את ידו במים טהורים. רבי שמעון אומר ירפה כדי שיבואו בהם מים".

ונפסק הלכה כת"ק, ונחלקו הראשונים במה נחלקו ת"ק ור"ש:

- רשב"א – ת"ק מיקל, הדחה בלבד מועילה וכ"ש אם הרפה ידיו. ור"ש מחמיר, שרק אם מדיח וגם הרפה מועיל אך הדחה בלבד לא מועילה – לכ"ע הרפה בלבד מועילה.
- רמב"ם – ת"ק מחמיר, אם הדיח ידיו במים מועיל, אך אם לא הדיח ידיו אפי' אם הרפה לא מועיל גזרה שמא לא ירפה. ור"ש מיקל, שמועיל שירפה אף אם לא הדיח – ולכ"ע מועיל הדחה.

הטור פסק כרשב"א - צריך שיהא הכלי רפוי בידו בשעת טבילה שאם מהדקו בידו בשעת טבילה הוי חציצה. אמנם אם לחלח ידו במים תחילה אין לחוש.

ב. צלוחית הטעונה טבילה אף על פי שאין בפיה למעלה כשפופרת הנוד שפיה צר למעלה אפילו הכי עולה לה טבילה⁴¹. ויש שכתב שמה שמותר להטביל כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד היינו שמילא הכלי מים תחלה אפילו שאובים ומהני ע"י נשיקה אבל בלא מים לא עלתה לו טבילה⁴².

ג. יש ליזהר אם יטביל כלי זכוכית מלא ויתנהו בדלי מלא מים, והדלי שקוע בבור שלא יושיבהו על שוליו פן יהיה חציצה מפני כובד הכלי וחוצץ, אלא יטהו על צדו ויתגלגל הנה והנה בתוך הדלי בבור⁴³.

ד. מה שמועיל 'אם ליחלח ידו במים' היינו דוקא במי מקוה אבל במים התלושין לא⁴⁴.

⁴⁰ עפ"י הבית יוסף בסימן קצח סעי' כח.

⁴¹ דרכ"מ ד, בשם המרדכי פרק השוכר ע"ב סוף הפרק (ע"ז ס"ס תתנט וסי' תתס) בשם הר"ר אביגדור כהן. והוסיף, שרבינו מאיר היה מורה להטביל כלי תוך כלי ובלבד שיהו המים צפין ע"פ החיצון [ושיהא פי החיצון] כשפופרת הנוד.

⁴² אור"ה כלל נח (דין צו).

⁴³ רבינו מאיר הנ"ל. ואי תימא מאי שנא מפרסת רגל האדם העומד בקרקע במקוה שאינו חוצץ? התם אמרינן דמי מקוה באים לשם טרם יתן רגלו בארץ ודוקא מי מקוה, אבל כאן כשנותן הזכוכית בדלי אפילו מלא מים אינו מועיל כי הם תלושין.

מאור הטבילה

ה. אסור לנעוץ סכינים בדלי ויטבילם, אלא יקשר בחוט רפוי ויטבילם⁴⁵.
ו. צריך להעביר החלודה מהכלי לפני טבילה⁴⁶. ואם לא העבירו לא עלתה לו טבילה⁴⁷. ויש שכתב⁴⁸, שאם אינו יכול להעביר כל החלודה ומעט נשאר, הוי כדבר שאינו מקפיד עליו שאינו חוצץ.

שולחן ערוך:

”כריך שיהא הכלי רפוי בידו בשעת טבילה, שאם מהדקו בידו הוי חליצה. ואם לחלח ידו במים תחלה, אין לחוס. (והוקא שחלח ידיו במי מקוה, אצל לא במים תלושים)⁴⁹ (כ”מ ממדכי פרק השוכר).

הטור וב”י:

א. מרן נקט כשיטת הטור והרשב”א, במחלוקת הנ”ל. והש”ך חשש לשיטת הרמב”ם⁵⁰.

פסק בהליכו”ע - בעת שמטביל את הכלים צריך שהכלי יהיה רפוי בידו. וצריך להטביל כל הכלי כאחד, ואפילו הוא כלי גדול וארוך, משום שאין טבילה לחצאין⁵¹.

ב. האם צריך דווקא ללחלח ידיו במי מקוה או ניתן גם במים תלושים:

○ רמ”א, ש”ך⁵² - דוקא מי מקוה.

○ ט”ז – גם במים תלושים רק שיאחז דיבוק בינוני ולא בכוח⁵³.

⁴⁴ דרכ”מ ד, יבואר עוד בהמשך.

⁴⁵ איסור והיתר הארוך כלל ג”ח (דין ק).

⁴⁶ מרדכי סוף פרק השוכר ע”א עפ”י התורת כהנים.

⁴⁷ אור זרוע (ע”ז סי’ רצא).

⁴⁸ דרכ”מ ד, בשם המרדכי שהביא תשובה שמצא.

⁴⁹ ש”ך ז, הקשה בל”ח סוף נדה, למה שלא יועיל לחלוח במים תלושים, הא כיון שחברן למקוה מהני להו חברון? ומתרץ הש”ך, דהכא אי לאו המים הוי חציצה [שהרי מהדק בכוח] והלכך המים באו לאפוקי מתורת חציצה ולכך בעינן שיהו מי מקוה.

⁵⁰ ש”ך ו, תמה על מרן שלא חשש לשיטת הרמב”ם, שפסק מרן בפשיטות שאם הכלי רפוי בידו בשעת הטבילה מועיל, ואילו לרמב”ם לא מועיל שמרפה שכן חשש גזירה שמא לא ירפה וכדלעיל. ותירץ בתפל”מ [שהובא בפת”ש ה] את קושיית הש”ך, דהתם בטבילת טומאה שייך שפיר גזירה דאם לא ירפה יבא לידי איסור חמור בידים כגון שיבעל נדה או ישים בכלי תרומה טהורה ויאכלנה והיא במיתה, משא”כ הכא בכלי גויים דאף אם ישתמש בכלי זו אח”כ לא אכיל איסורא דהא לא נאסר מה שבתוכו כמ”ש בהג”ה סוף סי’ זה ולכך לא גזרו בזה.

⁵¹ הליכות עולם ח”ז עמוד רנג.

⁵² כמבואר לעיל.

⁵³ ט”ז ד, האריך להקשות על הרמ”א, דהואיל והלכה רווחת היא דמשקה טופח כדי להטפית מועיל לחבר למקוה כשרה, א”כ האוחז באדם או בכלי יכול להדיח ידיו במים, דהיינו שקודם שיאחז הכלי ילחלח ידיו אפי’ במים תלושים וע”י חיבורם למקוה יהיו גם

מאור הטבילה

סעיף ג

א. מה נוסח הברכה על טבילת כלים:

- טור – 'בא"י אמ"ה אקב"ו על טבילת כלי'. ואם מטביל ב' או ג' ביחד יאמר 'על טבילת כלים'.
- יש מברכים – 'על טבילת כלים'.
- יש מברכים – 'על טבילת כלי מתכות'⁵⁴.
- מהר"ז רונק"ל⁵⁵ – 'על הטבילה'.

שולחן ערוך:

"יזרך: על⁵⁶ טבילת כלי; ואם הם פנים או יותר⁵⁷, מזכך: על טבילת כלים".

המים שעל ידו כמי מקווה ממש ע"י השקה ושפיר תועיל להו טבילה, ומ"מ אף לדעתו צריך לאחוז אחיזה בינונית ולא בחוזק, דבחוזק החיבור למי מקוה הוא בכל דהוא ולא מהני השקה כזו למים תלושים. ועיי"ש עוד בהסברו את המרדכי לשיטתו.

⁵⁴ כתב הדרכ"מ ג, הטעם לזה, שלא יהא במשמע שאר כלים שאינן חייבים בטבילה. וכן הוא בהגהת אשר"י (ע"ז פ"ה סי' לה). ותמה הט"ז ה, דא"כ יברך ג"כ 'על כלי מתכות של סעודה' דלא לשתמע אף שאינם של סעודה? ! אלא ע"כ שא"צ להזכיר בברכה כל פרטי פירושי המצות. ולא דומה לברכת 'נר של חנוכה' ולא סתם נר, דהתם עיקר המצוה היא של חנוכה כמו הכא בכלים. וברכת כיסוי הדם 'בעפר' שפורש פירוש המצוה, הטעם הוא, שהוא מברך על שני כיסויים.

⁵⁵ הובא בט"ז ה. בשם האו"ה בתשובה וז"ל "אך מהר"ז רונק"ל השיב שאין להזכיר כלי רק על הטבילה סתם".

⁵⁶ מה הטעם שמברכים 'על'? כתב הרא"ש בפסחים פ"א סי' י. לדעת ר"ת שכל מצות שנעשות מיד שייך לברך עליהן 'על' כגון 'על מקרא מגילה' 'על הטבילה' 'על נטילת ידיים' 'על הפרשת תרומה' אבל 'להניח תפילין' 'להתעטף בציצית' יש בהן שיהוי, והלשון מורה על כך להיות מעוטר בתפילין ולהיות עטוף בציצית. ולדעת ריב"א יש לחלק שמצוה שאפשר לעשות ע"י שליח מברך 'על' אבל מצוה שהוא בעצמו צריך לעשותה צריך לברך בלמ"ד. ועל הטבילה אף על גב דבטבילת טמאים א"א לעשות ע"י שליח, כיון דטבילת כלים אפשר לקיים ע"י שליח לא פלוג.

⁵⁷ הקשה בלבוש מרדכי [מהדורה רביעית סימן רנד], שבסי' רפ"ט [סעי' א'] כתב מרן, שהמברך בקביעת מזוזה מברך 'לקבוע מזוזה', וברמ"א שם דאם קובע כמה מזוזות בב' או ג' בתים ג"כ מברך ברכה הנ"ל, משמע דבכל אופן מברך בלשון יחיד, ומאי שנא מצות טבילת כלים ממצות קביעת מזוזה?

ותירץ ש"ל דשאני מזוזה דאין השם עצמי, דהקלף או הדוכסוסטוס עם הכתב אינו נקרא מזוזה, דשם עצמי שלו הוא ספר או מגילה וכמו גט כריתות דנקרא ספר, וכן מגילת סוטה, אלא משום דדופני הפתח נקראים מזוזה. כמו שמפורש בפ' בא 'על שתי המזוזות', ומשום דקובעים על המזוזה, ועל דבר מעשה זה נקרא מזוזה. ואינו רק שם מושאל. ועוד י"ל דבא הברכה לרמז דאין קובעין שתי מזוזות על ב' מזוזות הפתח, כמו שמבואר ביו"ד סי' רפ"ז, ובכמה ברכות מרמז הלכה.

מאור הטבילה

- א. מרן נקט כשיטת הטור במחלוקת דלעיל. אך יש שפסקו⁵⁸ לברך 'על טבילת כלי מתכות'.
- והגר"ע פסק - אם מטביל כלי אחד, מברך עליו, אשר קדשנו במצותיו וצונו על טבילת כלי. ואם הם שני כלים או יותר מברך אקב"ו על טבילת כלים. ובדיעבד, בין שבירך על כלי אחד, על טבילת כלים, בין שבירך על טבילת כלים רבים על טבילת כלי, יצא⁵⁹.
- ב. יברך קודם טבילת הכלי, שיהיה עובר לעשייתן, ואם מטביל את הכלים בתוך המקוה המיועד לטבילה לרבים, יצא מחוץ לחדר ויברך, ויזדרז להטביל מיד. ואם מטביל בבור המיוחד לטבילת כלים, אם המים שם עכורים יתרחק ד' אמות יברך ויזדרז להטביל מיד⁶⁰.
- ג. אם לא בירך קודם הטבילה צ"ע אם יכול לברך אח"כ⁶¹.
- ד. המטביל סיר עם מכסהו, אע"פ דלפעמים משתמש במכסה של כלי אחר יברך 'על טבילת כלי' ולא 'על טבילת כלים', דמסתבר דחשיב ככלי אחד⁶².

ובשו"ת משנה הלכות [חלק טז, יח], רצה השואל לחלק דהיכא דאפשר לעשות ב' מצות יחד מברכים על שתי המצות וכגון בכלים דבאחת אומר 'כלי' ובשנים אומר 'כלים' דאפשר שניהם ביחד אבל לא כן מזוזה וציצית דא"א לעשותם ביחד אך דחה אותו שם הרב עיי"ש. ועיין בשו"ת שבט הלוי [ח"ו סימן קס] מה שתירץ בזה.

⁵⁸ ש"ך ח, וכ"כ הב"ח שכן עיקר ושכן ראה נוהג ע"פ זקנים, וכ"פ האו"ה כלל צ"ח דין ק'.

⁵⁹ יחווה דעת חלק ב' סימן יט עמוד עז. הליכו"ע ח"ז עמוד רנד.

⁶⁰ הליכו"ע ח"ז עמוד רנד.

⁶¹ רבי עקיבא איגר סעיף ג'.

⁶² מנחת שלמה ח"ב סי' סו אות ג.

מאור הטבילה

סעיף ד

הטור וב"י:

א. סמ"ק - טריפיידי"ש [חצובה] אין צריך טבילה, דאף על גב ששופתין עליה קדרה של מאכל, כיון שאין נותנים עליו המאכל עצמו אינו צריך טבילה⁶³. אבל הגריילי"ש [רשת] צריך טבילה, לפי שצולין עליו ממש המאכל עצמו.

שולחן ערוך:

"טריפיד"ס שפופתים עליהם קדירות, אינם טעונות טבילה. אבל פדיליא"ס, טעונות טבילה מפני שנותנים עליהם המאכל עצמו".

א. חצובה ששופתים עליה הקדרה, אפילו אם לפעמים נותנים עליה לחם לחממו, הולכים אחר רוב תשמישה, ופטורה מן הטבילה⁶⁴.

⁶³ והוסיף הטעם בדרכ"מ סעיף ג, בשם הגהת מיימוני פי"ז (דפוס קושטא ה"ג) דלא מקרי כלי סעודה.

⁶⁴ בהליכו"ע ח"ז עמ' רסו. וכ"כ והפר"ח יח, וז"ל "ואע"ג דלפעמים צולים עליהם האוכל עצמו, מ"מ אזלינן בתר עיקר רוב תשמישו". והקשה בכשרות הכלים עמ' יז, דסברא שהולכים אחר רוב תשמישו, שייכת לענין הכשר כלים דווקא בדבר שרוב תשמישו בצונן אף שלפעמים השתמשו בו בחמין דא"צ הגעלה ולא לענין טבילת כלים? ! ובערוך השולחן סע' מ, כתב לבאר, דלא מיקרי כלי סעודה מפני המקרה, שאינו קרוי כלי סעודה מצד מה שלפעמים משתמשים בו.

מאור הטבילה

סעיף ה

הטור וב"י:

- א. סכין של שחיטה האם צריך טבילה:
○ **מרדכי ואו"ה** - אינו צריך טבילה. הואיל והדבר שמתקנין בו צריך עדיין אח"כ תיקון. והוא הדין בסכינים שמפשיטין בהן הבהמות.
○ **מהר"ש ותשב"ץ** - צריך טבילה, וטוב לאכול בו מתחילה. והוא הדין בסכינים שמפשיטין בהן הבהמות.
- ב. **או"ה** - הברזלים שקורין בלשון אשכנז שטו"ף אייז"ץ שמתקנין בהם המצות וכדומה לזה - אין צריכין טבילה.
- ג. **או"ה** - סכין המיוחד לקלפים אסור לאכול בו **עראי** אם לא טבלן.
- ד. **הגהות אשירי** - כלי ברזל שכופין על הלחם לאפותו וכן שמשימין על היורה א"צ טבילה, אבל כיסוי ברזל שמכסין יורה או קדרה צריך טבילה.

שולחן ערוך:

"סכין של שחיטה (או סכין שמפשיטין בו) (ארוך), יש מי שאומר שאינו צריך טבילה"⁶⁵. הגה: ויש חולקין (תשב"ץ). וטוב לטובלו בלא ברכה. הברזלים שמתקנים בהם המצות, אינם צריכים טבילה (ארוך). וכן כיסוי שכופין על הפת לאפותו, אבל כיסוי קדירה צריך טבילה"⁶⁶ (הגהות אשירי).

- א. **מרן** הביא בשם יש מי שאומר את שיטת **מרדכי והאו"ה** שסכין של שחיטה [וסכין שמפשיטים בו] א"צ טבילה. והרמ"א הביא את **התשב"ץ** שפסק שיש לטבול. וכתב הרמ"א שטוב לטבולו בלא ברכה.

⁶⁵ ש"ך י, הטעם דלאו כלי סעודה הן, ומה שהבהמה חזיא לאכילה, משום הכי לא חשיב כלי סעודה, דעדיין צריכה בישול או צלייה. והט"ז ז, כתב שונה לזה וז"ל "דלא חשיב כלי סעודה דהא אסור לחתוך בו אפילו צונן, והא דבהמה חזיא לאכילה מ"מ עדיין צריכה בישול".

⁶⁶ וביאר הגר"א יב החילוק, שבכיסוי המרק והזיעה עולה עד לכיסוי וה"ל כקדירה, משא"כ בכיסוי הפת.

מאור הטבילה

- ב. הברזלים שמתקנים בהם המצות האם צריכים טבילה:
○ ט"ז בהבנת הרמ"א – יש לטבול בלא ברכה.⁶⁷
○ ש"ך בהבנת הרמ"א – א"צ טבילה כלל.^{68, 69}
- ג. טור - מספריים אין בהם צרכי סעודה וא"צ טבילה.⁷⁰ על איזה מספרים דיבר הטור:
- פרישה - מספריים שנקט היינו אפילו מה שקולפים בהם ירק.
○ ב"ח – מספריים של ירק נחשב כלי סעודה, וצריך טבילה.⁷¹
הכרעת הט"ז והש"ך - כפרישה.⁷²
- ד. ברזל שמתקנין בו קרעפלי"ך בפורים או שמגרדין בו העיסה שבעריבה - א"צ טבילה, רק אם מסירין בו השרוף מן הלחם כשמוציאין אותו מהתנור צריך טבילה. דכל שצריך לדבר המשתמש לבישול א"צ טבילה.⁷³

⁶⁷ ט"ז ז, ונראה כיון דכ' הרמ"א על סכין שחיטה 'וטוב לטבולו בלא ברכה' ה"ה בכלי ברזל שמתקנים המצות שכתב אח"כ דא"צ טבילה, שכוונתו ש"יטבילנו בלא ברכה' דחזי טעמא אית בהו.

⁶⁸ ש"ך יא, שהוקשה לו, שהרי באו"ה כלל ג"ח דין ב', דימה הברזלים לסכין של שחיטה שמפשיטין בו דא"צ טבילה [כיון שהדבר שמתקנים אותו צריך עדיין תיקון אחר] וא"כ כיון דכתב הרמ"א שבסכין של שחיטה יש לטבול בלא ברכה ה"ה הברזלים שהיה צריך לפסוק לטבולם בלא ברכה? אלא ס"ל לרמ"א שהברזלים גרעי טפי שא"א להשתמש בהם למאכל אחר משא"כ בסכין של שחיטה שאפשר להשתמש בו למאכל אחר. וכ"כ בגליון או"ה שם שהמחטים שתופרי' במ העופו' אין גידון כסכין של שחיטה וסכין שמפשיטין בו, הואיל וא"א לשמשן למאכל אחר].

⁶⁹ פת"ש ז, בלעכ"ן שמניחים מצות עליהם אף לש"ך צריך טבילה בלא ברכה, דחזי לתשמיש מאכל ממש.

'ריב אייזין' שעשה עובד כוכבים צריך טבילה בברכה שמפררין לחם וקריין. וריב אייזין' שקנה ישראל בלע"ך מעובד כוכבים ומנקבו צ"ע.

וכתב רע"א בהגהה סעי' ז, עוד נפק"מ בין הט"ז לש"ך: רחיים של קאפע להט"ז טובלים בלא ברכה, כיון דהקאפע בעי בישול. להש"ך א"צ טבילה, דלא חזי לדבר אחר. והפת"ש ח הביא בשם השאלת יעב"ץ ח"א ס"ז שחייבים בטבילה דעדיף מרחיים של פלפלין, כמבואר שם. והוא עצמו כתב "ונראה דבזה טבילה בלא ברכה כיון דצריך בישול".

⁷⁰ ומקורו בסוף מסכת ע"ז, 'דפריך רב אשי אפילו זוזי דסרבלא נמי' ופרש"י מספרים שגוזזין בהם בגדי צמר! ? ותירצה הגמ' ש'כלי סעודה אמר רחמנא'.

⁷¹ שהרי בח"מ סי' צ"ד חשיב ליה כלי שעושין בו אוכל נפש.

⁷² ט"ז ז, הכרעה כפרישה. שכן בסוף פרק המקבל אמרי' 'דסכינא דאשכבתא הוי של אוכל נפש' ופרש"י, דהוא סכין של קצבים שמקצבים בו בשר. והנך רואה שהסכין שמפשיטין בו הוא סכין של קצבים ואינו טעון טבילה כפסק כאן והוא מטעם שנזכר לעיל, אלא דע"כ אין ענין כלי שעושין בו אוכל נפש לענין כלי סעודה כלל. וגם בח"מ שם, חשיב סכין של שחיטה וכאן פסק הש"ע דא"צ טבילה. וכן הכריע הש"ך יא, שהרי א"א להשתמש בו למאכל אחר, וכן לא דומה לגבי חבלה שבח"מ, ששם אפילו דברים שאינם צרכי סעודה מניחין לו כל שהן כלי אומנתו, שהרי מחזירין לו כלי מחרישתו ומעצדים ומגרות שלו.

⁷³ ט"ז ז.

מאור הטבילה

- ה. המקדח שמנקבים בו ברזות החביות - אין צריך טבילה. ויש שכתב שצריך⁷⁴. אך המנהג כסברא הראשונה.
- ו. כלים הנקבעים בתנור ולוקחים ממים חמים שבו ללישות עיסות הפת – א"צ טבילה כלל אף אם הם של מתכות, ואף שפעמים שופכין ממים חמין שבו תה - מ"מ הולכין אחר רוב תשמישו⁷⁵.

⁷⁴ ש"ך יא, דעת המהרי"ל בסוף הלכות טבילה שכתב שצריכין טבילה. הובא בש"ך. וצריך ביאור מאיזה טעם מצריך המהרי"ל טבילה? הרי אינו בא לתקן שום מאכל אלא לתקן החבית ופשוט דלא מיקרי כלי סעודה? והקנין דעה הביא שתי אפשרויות ליישב המהרי"ל, שס"ל שמשמש קצת להאוכל, דבשעה שקודח נקב בחבית הרי זה סותם הנקב שהיין לא יקלח מהחור לחוץ, ולולי ראש המקדח היה היין יוצא לחוץ, וזהו שימוש גמור במקדח להחזיק היין וגם מיוחד לכך, אבל הש"ך ס"ל שזה אינו עיקר השימוש, ונהי שבכל פעם שקודחים ממנו נהנים ממנו שסותם הנקב מ"מ עיקר השימוש הוא לקדוח נקב בחבית. והביא עוד אפשרות, דס"ל למהרי"ל, דהחבית בטל להיין וכשמתקן החבית שהיין בתוכה להכשיר לאכול ממנה בקלות, הוי כמתקן גוף היין, והחבית הוי כמו קליפי אגוזים שחשובים כאוכל וצריכים להטביל כלי שמיוחד לפצח אגוזים בברכה, ונחשב כלי סעודה, ואע"פ שרק שובר הקליפה שמסביב, אבל הש"ך מחלק ביניהם ולא מצריך טבילה למקדח, דשאני קליפי אגוזים שבא עליו בתולדה בשעה שנוצר וגדל על האילן משו"ה בטל אליו, משא"כ חבית של יין, ועוד שחבית של יין משתמשים בה כמה פעמים ולכן לא בטל החבית אל היין, אבל המהרי"ל סובר כיון שדרך למכור היין יחד עם החבית לכן בטל אליו. ועיי"ש עוד שם בנפק"מ, ואכמ"ל.

מאור הטבילה

סעיף ו

הטור וב"י:

א. שבת טו:

"כלי זכוכית שנקבו והטיף לתוכן אבר, אמר רבן שמעון בן גמליאל:
רבי מאיר מטמא וחכמים מטהרין".
נחלקו חכמים ור"מ בענין טומאה האם הולכים אחר המעמיד או אחר
מקום שימוש הכלי.
ונחלקו הראשונים מה הדין בטבילת כלים, בכלי של עץ שיש לו
חשוקים של ברזל:

- מהר"ם מרוטנברג – צריך להטבילו, שהלכה כמ"ד שהולכים
בתר המעמיד, ומדמים טבילת כלים לטומאת כלים.
 - תוספות, מרדכי- יש לפטור כלי זה מטבילה.
- ופסק הטור - כלי של עץ שיש לו חשוקים של ברזל
שמעמידים אותו א"צ טבילה אפי' למי שהולך אחר
המעמיד⁷⁶.
ובאו"ה⁷⁷ – כתב שטוב להטבילו בלא ברכה או עם כלים
אחרים.

ב. ביאר הב"י שצורת כלי זה, היינו שלוקחין כמה דפיץ של עץ ועושין
להם שוליים של עץ ומעמידין הכל על ידי שמקיפין הדפים שבצדדין
סביב בחתיכות ברזל אחת למטה סביב לשוליים ואחת סמוך לפה
ואחת באמצע.

שולחן ערוך:

"כלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל מבחוץ שמעמידין
אותו, אינו טעון טבילה".

א. מרן הביא את הכרעת הטור⁷⁸.

⁷⁵ פתחי תשובה ו, בשם שב יעקב סי' ל"א.

⁷⁶ ט"ז ח, ביאר שהטור ס"ל שאפילו ר"מ מודה כאן, דלא אמרינן כאלו כולו מתכת כיון
שאינן התשמיש דרך אותו הצד.

⁷⁷ כלל נח דין פב.

⁷⁸ ש"ך יב, תמה על מרן, שהרי בב"י פסק הלכתא דיש לטובלו בלא ברכה [כדלקמן סעי' ז]
שמסתפק האם אזלינן אחר המעמיד או לא. [ועיין עוד לקמן בסעי' ז מה שיבואר בזה].

מאור הטבילה

סעיף ז

הטור וב"י:

א. כתב הסמ"ק⁷⁹:

"והיכא שיש כוס של כסף בתוך כלי עץ נראה דצריך להטבילו כיון שמשתמש בכסף אבל מבחוץ לא אף על גב דמעמיד, ויש מחמירין להטבילו היכא דמעמיד בלי ברכה"

והטור הביאו, 'כוס של כסף מחובר בכלי עץ' צריך טבילה כיון שמשתמש בשל כסף אבל מבחוץ לא אף על גב דמעמיד, ויש מחמירים להטבילו בלא ברכה.
ונחלקו בהבנת הטור את הסמ"ק:

○ ב"י – מדובר בכוס שעשוי מחתיכות כסף ועומדות החתיכות ההם על ידי שמקיפין אותם עץ סביב נכעין מה שנפסק בסעי' הקודם כלי של עץ שיש לו חשוקים של ברזל שמעמידין אותו רק הפוך. וזה שכתב הסמ"ק 'מחובר בכלי עץ' כלומר שהוא מחובר על ידי כלי עץ שהוא מקיפו סביב⁸⁰. ודינו שצריך טבילה כיון שמשתמש בשל כסף, ומה שהמשיך הסמ"ק 'אבל מבחוץ לא אף על גב דמעמיד' היינו דוקא כשהכסף מבפנים והעץ מבחוץ הוא צריך טבילה אבל אם הכסף הוא מבחוץ והעץ מבפנים [כבסע' ו] אע"פ שהכסף מעמיד את העץ אינו צריך טבילה, שהכל הולך אחר המקום שמשתמש בו המשקה. שאם המקום ההוא מתכת אף על פי שמעמידו עץ טעון טבילה ואם המקום ההוא עץ אף על פי שמעמידו מתכת אינו טעון טבילה דלא חיישינן למעמיד כלל⁸¹.
ומה שהמשיך הסמ"ק וכתב 'ויש מחמירין להטבילו בלא ברכה'. מדבר גם על סעי' ו וגם על סעי' ז, כלומר בין הוא של כסף ומעמידו של עץ בין הוא של עץ ומעמידו של מתכת מסתפק הסמ"ק אי נקטינן כמהר"ם דאמר בתר מעמיד אזלינן אי כדברי התוספות והרא"ש דסברי דלא אזלינן בתר מעמיד, ולפיכך מחמירין להטבילו בלא ברכה מספק.

⁷⁹ מצווה קצט.

⁸⁰ והוסיף הב"י, שכן מבואר יותר בדברי הסמ"ק עצמו שכתב שם כלשון הזה 'כוס של כסף מחובר בתוך כלי עץ' שהלשון 'בתוך כלי' משמע בהדיא שהעץ מקיף את הכסף סביב.
⁸¹ הב"י הביא גם ביאור אחר לציון כאן, שמדובר שהעץ הכוונה שהוא קבוע ברגל של עץ, וקאמר דצריך טבילה כיון דמשתמש בשל כסף ולא במה שמבחוץ דהיינו העץ שאין המשקה נוגע בעץ וזה שכתב 'כיון שמשתמש בשל כסף אבל מבחוץ לא'. אך הפירוש שהובא למעלה הוא העיקר.

מאור הטבילה

○ ט"ז⁸² וב"ח⁸³ - דוחים את הב"י⁸⁴, ומסביר אחרת, מדובר בכלי תוך כלי [כלשון שמוכח בסמ"ק בהדיא כלי כסף בתוך כלי עץ] והוא בענין שהחיצוני נראה קצת גם בפנים, ושפיר יש עליו שם מעמיד אך ס"ל להסמ"ק דלא אזלינן בתר החיצון שהוא מעמיד אלא בתר עיקר התשמיש שהוא כלי גמור רק שקצת נראה כלי החיצוני בפנים, ועל זה אמר שיש מחמירין באם החיצון של כסף והוא מעמיד גמור לטובלו אבל אין להחמיר ולברך, אבל שהפנימי של כסף ושם עיקר התשמיש בשל כסף ודאי צריכה טבילה בברכה^{85 86}.

ב. ריחיים של פלפלין שבתוכו מתכת צריך טבילה⁸⁷. אמנם התחתון המקבל התבלין א"צ טבילה. וכל זה דוקא כגון ריחיים של פלפלין שהמתכת בתוכו הוא עיקר הכלי אבל משפך של עץ ויש בו למטה שפופרת של ברזל אין צריך טבילה אף על פי שמשתמש בו דרך הברזל דבטל הוא אצל משפך, דבלאו שפופרת זו היה יכול להשתמש במשפך וכן כל כיוצא בזה. אבל משפך של ברזל צריך טבילה וכן ברזאות של מתכת אף על פי שאינו שותה מהן⁸⁸.

שולחן ערוך:

"כוס של כסף מחובר בכלי עץ לריך טבילה. הגה: וכן ריחיים של פלפלין, שצחוד העץ יש ברזל קבוע שטוחנין בו, לריך טבילה (מרדכי). וכן המשפכות של ברזל או הברזות של ברזל ושאר מתכות, כולן לריחיים

⁸² אות ט.

⁸³ אות ו.

⁸⁴ שכן תמוה, שאם כפי הב"י את דברי הטור בסמ"ק שיש מחמירין קאי גם על סע' ו וגם על סע' ז, היה לו לפסוק גם בחשוקים של ברזל בסע' ו לטובלו בלא ברכה, דהא לב"י חד דינא אית להו, והוא סותר דברי עצמו תוך כדי דיבור שהרי פסק בסמוך לו ממש דא"צ טבילה בחשוקי ברזל אפילו למאן דהולך בתר המעמיד.

⁸⁵ דכל שמשתמשין באותו פנימי אין במעמיד כח לבטל ולפטור אותו מטבילה. וזה לכ"ע. ודלא כפי הב"י.

⁸⁶ והמשיך הט"ז, שכן משמע מדברי הש"ע כאן, שתחילה כתב בחשוקין של ברזל שא"צ טבילה ואח"כ כתב בכלי של כסף כאן דצריך טבילה, דמשמע כדינו אפי' בברכה, משמע שחזר בו ממה שכתב בב"י, וס"ל דיש מחמירין לא קאי אלא אכסף בחוץ וכדפירש לעיל. אך הש"ך יג, ביאר שלא חזר בו הב"י אלא יש הבדל, שבב"י מדובר שאם לא היה העץ לא היה הכוס מתוקן כלל והעץ הוא מעמידו ולכן יש לטבול ללא ברכה, אבל הכא מיירי שהכוס הוא כהלכתו רק שהוא מחובר בכלי עץ.

⁸⁷ דרכ"מ ו, בשם המרדכי סי' תתנט בהגה"ה.

⁸⁸ איסור והיתר הארוך (כלל נח דין פז - פח).

מאור הטבילה

טבילה (ארוך). ודווקא שעיקר הכלי הוא של מתכת, אבל אם עיקר הכלי הוא של עץ רק שמעט ברזל קבוע בו, הואיל ואפשר להשתמש בו בלא הברזל⁸⁹, אין צריך טבילה. אבל כלי המתקון ביתדות של ברזל, ובלא היתדות לא היה אפשר להשתמש בו, והם מצפנים, צריך טבילה (כך משמע מצ"י בשם הגהות מיימוני פי"ז)."

- א. התחתון שברחיים של פלפלין המקבל התבלין אין צריך טבילה⁹⁰.
- ב. אבל משפך של עץ ויש בו שפופרת של ברזל אין צריך טבילה אף על פי שמשמש בו דרך הברזל, דמאחר שאינו מעמיד בטלה אצל המשפך וכן כל כיוצא בזה⁹¹.
- ג. בדין רחיים של קפה הובא כבר לעיל⁹².

⁸⁹ והקשה בחלקת בנימין בביאורים ד"ה א"צ טבילה", מאי שנא מהנפסק בסע' א דכלי חרס המצופה בפנים מברזל חייב טבילה אף דהעיקר הוא החרס ואפשר להשתמש בכלי בלא ציפוי? ותירק, די"ל דשאני הציפוי שמכסה כל הפנים של הכלי וכל השתמשותו הוא רק דרך הציפוי, משא"כ כאן שהברזל הוא רק מעט ועיקר השתמשותו בכלי הוא בעץ ולכן א"צ טבילה.

⁹⁰ ש"ך יד, בשם הד"מ בשם הגמ"יי.

⁹¹ ש"ך טו.

⁹² בסעי' ה בהערות.

מאור הטבילה

סעיף ח

הטור וב"י:

א. ע"ז ע"ה:

"אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: לא שנו אלא בלקוחין [שנחלטו ביד ישראל] וכמעשה שהיה [במדין] שהיו חלוטין להם לישראל הכלים אבל שאולין לא".

ב"י – כלים שכורים שוים לשאולים לענין זה. וכ"כ הרשב"א⁹³.
ועפ"ז פסק הטור - שדוקא בלוקח כלי מן הנכרי אבל שואל או שוכר ממנו א"צ טבילה.

ב. תוס'⁹⁴ על הגמ' כתבו:

"אומר רבינו שמואל ישראל ששאל כלי מישראל חבירו שקנה מעובד כוכבים צריך טבילה כיון שבא לידי חיוב טבילה ביד ישראל ראשון".
ועפ"ז פסק הטור – ישראל שלקח מן הנכרי והשאלו לחבירו אסור להשתמש בו בלא טבילה כיון שכבר נתחייב ביד הראשון.
הגהות אשרי- "אבל אם לקחו חבירו [הראשון] לחתוך קלפים ולא לצרכי סעודה אין צריך [השני] להטבילו שהרי שואל הוא בידו".
ולמד מזה הב"י למסקנה – שהוא הדין שישראל שקנה כלי מגוי לסחורה אם השאלו לישראל אחר אין השואל צריך להטבילו, כיון שלא נתחייב ביד הראשון שהרי לא היה עומד אלא לסחורה.
אך אם קנה השני צריך לטבילו⁹⁵.

שולחן ערוך:

"השואל או שוכר כלי מהעו"ג, אינו טעון טבילה. אבל אם ישראל קנאו מהעובד כוכבים והשאלו לחבירו, טעון טבילה, שכבר נתחייב ביד הראשון. ויש מי שאומר שאם לא לקחו הראשון לצורך סעודה, אלא לחתוך קלפים וכיוצא בזה, אין צריך להטבילו. הגה: אבל הראשון אסור להשתמש בו לצרכי סעודה.

⁹³ בתוה"ב הקצר ב"ד ש"ד לב: וז"ל: "שאל כלים חדשים מן העו"ג או ששכרו ממנו משתמש בהן מיד ואינן צריכין טבילה, שלא חייב הכתוב טבילה אלא בשל ישראל, ככלי מדין שבזו ישראל איש לו, ושאלה ושכירות אינם קונים"

⁹⁴ ד"ה "אבל שאולין לא". וכ"כ הרא"ש (סי' לה) בשם רשב"ם וכן כתב הסמ"ק (סי' קצט).

⁹⁵ שכל טעם ההיתר כתב בהגהות אשרי 'שהרי שואל הוא בידו[של השני] ופה זה קנוי ולא שואל.

מאור הטבילה

אפילו דרך עראי, בלא טבילה, אף על פי שלקחו לכורך קלפיים⁹⁶ (ד"ע ואו"ה). וכן אם קנאו ישראל השני מן הראשון לכורך סעודה, כריך טבילה גבי השני (בית יוסף)."

א. אם קנה הראשון לצורך סחורה והשני שאל מהראשון, האם השני צריך טבילה:

○ מרן ע"פ ההגהות אשרי- א"צ טבילה.

○ האו"ה- צריך טבילה. כיון שאם היה הישראל הראשון רוצה לשמשו לסעודה אפילו עראי היה צריך לטובלו ממילא נתחייב בידו מקרי וע"כ ישראל השני השואל ממנו צריך לטובלו⁹⁷.

מסקנת הט"ז והש"ך⁹⁸ - שיש לטבול בלא ברכה, אלא דיש לחנוני להודיע זה למי שיקנה אותו ממנו אח"כ שלא יטבלנו שנית בברכה.

ב. הראשון שקנה לסחורה כאמור, אסור להשתמש בו לצרכי סעודה, אבל שלא לצרכי סעודה מותר להשתמש בו, ואף על פי שנתקן לצורך סעודה כשנמלך עליו לחתוך בו קלפים אין צריך טבילה⁹⁹.

ג. מה שנוהגים בסעודות גדולות לשאול כלי חרס מצופין וכלי זכוכית מן חנוני ישראל או לצורך שבת או אורחים, שיש לחוש שישברו אם יטבילם ויהיה הפסד או שאין פנאי, יש לסמוך להשתמש בלא טבילה¹⁰⁰.

ד. ישראל השואל כלי זכוכית מישראל החנוני ומתנה עמו שישלם לו דמי הנשברים בתוך הסעודה ויחזור לו הנשארים, אם הוא משלם

⁹⁶ ופסק בהליכות עולם ח"ז עמוד רסח, ישראל שקנה כלים חדשים מן הגוי, על מנת להסתחר בהם, לא ישתמש בהם לעצמו אפילו עראי בלי טבילה, ואם הטבילם, יודיע לקונה אותם שכבר נטבלו, כדי שלא יבא לידי ברכה לבטלה.

⁹⁷ כ"כ הט"ז י, בשם האו"ה כלל נ"ח דין פ"ט. ותמה הט"ז על הרמ"א שלא הביא את שיטת האו"ה, לא בד"מ ולא כאן.

⁹⁸ ש"ך טז, והוסיף שאו יטבול כלי אחר עמו'.

⁹⁹ ש"ך יז, ע"פ האו"ה כלל נח דין פ'.

¹⁰⁰ ואף הט"ז והש"ך שחוששין לסברת או"ה לטבול בלא ברכה בקנאו הראשון לצורך קלפים או לסחורה, מ"מ מאחר שהרמ"א לא הביא כלל דעת או"ה וגם הפר"ח חולק עליו א"כ הכא ניתן לסמוך להשתמש בלא לטבול, דטבילת כלים אלו לכ"ע אינם אלא מדרבנן ואפשר דגם האו"ה לא כתב כן

מאור הטבילה

בעד הנשברים כפי הקרן של המוכר בלבד ונותן לו דבר פסוק על שהשאל לו חשיב שוכר ודינו כדין שואל שא"צ טבילה [ולדעת הט"ז יש לטובלו בלא ברכה]. אך אם משלם לו הנשברים כפי שמרויח בה חשיב מקח דאילו שאלה שמין כמה שהוא שוה בשוק לכל אדם ולכן צריך לטבול בברכה¹⁰¹.

ה. סוחר יהודי המוכר כלי סעודה חדשים הקנויים מגוים, והטביל כמה כלים מפני שרצה להשתמש בהם לצרכי סעודתו, ואחר כך נמכרו לישראל אחר, יש אומרים שהקונה חייב להטבילם שוב, מפני שבשעת טבילתם הראשונה היו פטורים, כי ברשות הסוחר לא היו עומדים אלא לסחורה, ויש חולקים, ולכן למעשה הקונה יטבילם בלא ברכה¹⁰².

ו. מותר לאכול ולשתות בקיוסק או במסעדה ובבית הארחה כשרים, אפילו כשיודעים בבירור שכלי הסעודה לא הוטבלו, וכן הדין בכלים שבמטוס, כי רבים מהאחרונים פוטרים אותם מדין טבילת כלי סעודה הנקנים מעכו"ם, מפני שעיקר קנייתם למסעדה ולקיוסק הוא לצורך מסחר, לארח בהם תיירים ועוברים ושבים, בכדי להרויח לפרנסתם, ולא להשתמש לצרכי בעל המסעדה ובני ביתו. ואמנם המנהג שמתבילים את הכלים של בתי המלון ומסעדות בלא ברכה¹⁰³.

ז. קומקום חשמלי שאם יתנוהו במים של המקוה להטבילו, יתקלקל, וכן כלי חשמל גדולים שאי אפשר להטבילם, יתנהו במתנה לגוי, ויחזור וישאלנו ממנו, כי השואל או השוכר כלים חדשים מן הגוי פטור מלהטבילם, כיון שלא קנאם להיות שלו. ואין זה דומה למעשה שהיה בכלי מדין, שהכלים היו לגמרי של ישראל¹⁰⁴.

אלא בכלי מתכות דלהרבה פוסקים הטבילה דאורייתא ולכן ראוי להחמיר בכלי מתכות דהוי ספק דאורייתא. פת"ש ט.

¹⁰¹ פת"ש ט, בשם תשובת חינוך ב"י סימן נ"ב.

¹⁰² יביע אומר חלק ז' חלק יורה דעה סימן ט'.

¹⁰³ יבי"א ח"ב סי' ט. יחו"ד ח"ד סי' סב עמו' רכה. הליכו"ע ח"ז עמוד רנא

וערה.

¹⁰⁴ הליכות עולם ח"ז עמוד רסה.

מאור הטבילה

סעיף ט

הטור וב"י:

א. ע"ז עה:

"משכנתא, מאי? אמר מר בר רב אשי: אבא משכן ליה עובד כוכבים
כסא דכספא, ואטבליה ואישתי ביה, ולא ידענא אי משום דקסבר:
משכנתא כזביני דמיא, אי משום דחזי לעובר כוכבים דדעתיה
לשקועיה"

מבאר הב"י – וז"ל "משמע בהדיא דהיכא דדעתיה לשקועיה פשיטא
לו דבעי טבילה. ובודלא דעתיה לשקועיה¹⁰⁵ הוא דאיבעיא לן ולא
איפשיטא" וא"כ כיצד נפסק:

○ הרמב"ם¹⁰⁶ - לקולא, שא"צ טבילה. וביאר הר"ן¹⁰⁷ בשיטתו,
דלטעמיה אזיל שסובר דטבילת כלים אינה אלא מדברי
סופרים.

○ הרשב"א¹⁰⁸ בשם הראב"ד - צריכה טבילה.

○ סמ"ג¹⁰⁹ - יש מטבילין אותו בלא ברכה.

ופסק הטור למסקנה - אם משכן לו הנכרי כלי: אם נראה בדעת הנכרי
שרוצה לשוקעו ביד הישראל - צריך להטבילו. ואם אינו יודע אם
בדעתו לשוקעו¹¹⁰ - מיבעיא בגמ' אם צריך טבילה ולא נפשט, וי"א
לקולא שא"צ טבילה, וטוב להטבילו בלא ברכ' או יקנה כלי אחר
ויטבילנו עמו.

ב. ב"י בשם תשובה אשכנזית - כשנשתקע ברשות ישראל - צריך טבילה
שנית בלא ברכה. דראשונה כלא זבניה דמי וכעומד ברשות הגוי דמי
הילכך לא מהניא אותה טבילה, וצריך להטבילו לאחר שבא לרשות
ישראל.

שולחן ערוך:

"משכן עובד כוכבים כלי לישראל, אם נראה בדעת העובד
כוכבים שרואה לשקעו בידו, טעון טבילה. ואם לאו¹¹¹,

¹⁰⁵ לקמן יבואר דקדוק הלשון שיש לדקדק בזה אליבא דהט"ז.

¹⁰⁶ בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות (ה"ו).

¹⁰⁷ לט: סוד"ה גמ'.

¹⁰⁸ תוה"א ב"ד ש"ד לה:.

¹⁰⁹ לאוין קמח נז.

¹¹⁰ לקמן יבואר על דקדוק הלשון בזה.

¹¹¹ על מה קאי ה'ואם לאו' נחלקו הט"ז והש"ך לקמן.

מאור הטבילה

יטבילנו בלא ברכה או יקנה כלי אחר ויטבילנו עמו. (ואם לבסוף נשתקע בידו,¹¹² יחזור ויטבילנו בלא ברכה¹¹³) (בית יוסף נקם תשובה אשכנזית ואגור והוא בתשובת מהרי"ל סימן ס').

א. מסקנה:

כאשר דעת הגוי לשקעו ביד הישראל: צריך טבילה בברכה.
כאשר יש ספק אם דעת הגוי לשקעו ביד הישראל: צריך טבילה בלי ברכה או יטבילנו כלי אחר עמו¹¹⁴.

כאשר אין דעת הגוי לשקעו ביד הישראל, נחלקו:

○ ט"ז – צריך טבילה בלא ברכה, שגם בזה הספק¹¹⁵.

○ ש"ך – א"צ טבילה¹¹⁶.

ב. האם מותר להשתמש בכלי של גוי טרם שנחלט ביד ישראל:

○ ב"ח – אסור להשתמש בו משום גניבת דעת העובד כוכבים,

אלא א"כ דעתו לשקעו ביד הישראל¹¹⁷.

○ ט"ז – דוחה את הב"ח¹¹⁸, וכותב שמותר להשתמש שאין כאן

איסור גניבת דעת. דלא עדיף מהפקעת הלואאתו שמותר¹¹⁹.

¹¹² פ"ח כז, דווקא אם יש ספק אם רוצה לשקעו בידו או צריך לחזור ולהטבילו בלא ברכה כשנשתקע בידו, והואיל וטבל רק מספק שמא משכנתא לא זכייני ולא עלתה טבילה לכלי לכן יחזור ויטבילנו, אבל כשראינו בוואדי שדעתו לשקעו והצרכנוהו טבילה בברכה פשיטא שא"צ טבילה שוב אף כשנשתקע בידו.

¹¹³ ש"ך כ, בשם האו"ה, אמנם אם הוסיף מעות להעובד כוכבים וקנה המשכון ממנו לאחר שהטבילו מספק צריך טבילה פעם אחרת ויברך דאדעתא דהכי לא טבל מתחלה.

¹¹⁴ שבה הסתפקה הגמ' כמבואר לעיל בסיכום הטור והב"י.

¹¹⁵ ט"ז יא, שגם במקרה זה הסתפקה הגמ' אם צריך טבילה מכח משכנתא זכייניא. ומש"כ הטור בלשון 'ואם אינו יודע אם דעתו לשקעו מבעיא...' משמע דאם בבירור אין דעתו לשקעו ודאי א"צ טבילה, אין זה הכוונה, אלא כוונתו רק להשמיע רבותא, אפילו כל שאין ידוע בודאי דדעתו לשקעו הסתפקה הגמ' ויש שפסקו שא"צ טבילה, הכריע שיש לטובלו בלא ברכה וכ"ש בודאי דעתו לשקעו דלאו דעתיה שיש פסקו שאין לטובלו, והכריע שיש לטובלו בלא ברכה. והא דלא אשמועינן רבותא איפכא דאפי' דאין דעתו יש לטובלו בלא ברכה דזה אינו אלא חומרא בעלמא. וכן כתב בלשון הב"י שכתב 'ובדלא דעתיה לשקועיה הוא דאיבעיא לן כו'...'.

¹¹⁶ ש"ך יט, שכל הספק בגמ' זה כאשר אינו יודע אם דעת העובד כוכבים לשקעו או לאו, אבל אם יודע בבירור שאין דעת העובד כוכבים לשקעו פשיטא דא"צ טבילה, ולא הסתפקה הגמ' בזה. וכן מוכח מדברי התוספות והטור. ומדברי מהרי"ל בהלכות פסח שכתב 'דמשכנתא א"צ טבילה רק כשהוחלט ביד ישראל'.

¹¹⁷ הובא בט"ז יא, וראייה הביא הב"ח, שכתב מהרי"ל בהלכות פסח שאין נכון להשתמש בשום כלי עובדי כוכבים טרם נחלטו ביד ישראל א"כ הורשה בכך'.

¹¹⁸ דאם היה איסור גניבת דעת, ודאי לא היה מועיל מה שדעת הגוי לשקעו נדלפי הב"ח מותר, דהא במשכון דישראל פשיטא שדברים אלו לא מועילים ואם יש איסור בעובדי כוכבים בזה הוה כישראל ולמה היה רב אשי משתמש במשכנו של עובד כוכבים שלא

מאור הטבילה

ג. כלי זכויות שחיוכם רק מדרבנן, הוי ספק דרבנן ולקולא, ולכן כל שאינו רואה בדעת העובד כוכבים שרוצה לשקען אין צריך טבילה¹²⁰.

מדעתו מצד משכנתא כזבינא, וגם הטור ושאר הפוסקים לא היו מדברים במי שעושה איסור. ואפשר שמהרי"ל היה מפרש דרב אשי השתמש ברשות העובד כוכבים. ובסוף כתב הט"ז וז"ל "ובאמת גם במהרי"ל לא חתם מהרי"ל עצמו על זה אלא המעתיק אפשר ששמע וטעה כנלע"ד".

¹¹⁹ כמבואר בחו"מ סי' שמח, שאין זה גזל ממש כי אין חילול השם שלא ידע עובד כוכבים בהדיא דמשקר. ומה שמצינו בגיטין סב. 'רב כהנא אמר שלמא למר' ופרש"י כי יחיב שלמא לעובד כוכבים לא נתכוין לברכו אלא לכו היה לרבו'. ושאלו תוס', שצ"ע אם מותר לעשות כן משום גניבת דעת? וכן מה שמצינו בגמרא בחולין דף צד, ולעיל בסוף סי' קיז שאסור למכור לגוי נבלה בחזקת כשירה? ! לא דמי לכאן, דהתם מוציא דבר שקר מפיו כדי להטעותו ולקבל ממנו החזקה טובה או מותר ממון בשביל שקר זה, וזהו כמו גניבה מכיסו וזהו אסור בעובד כוכבים כמו בישראל, משא"כ אצלנו אפי' אם יכול לעשות טצדקי ולעכבו כולו לעצמו אין בזה איסור כיון שכבר תחת ידו הוא בהיתר שמסרו לו בשביל הלוואתו.

וכתב הט"ז במסקנותו: "וכן ראיתי בקהלות גדולות שבימי הסוכות משתמשים בבגדים המצויירים משכנות של עובדי כוכבים לנוי סוכה ומשאלין לאחרים רבים וכן שלימים וחלילה לומר דכולהו עבדי איסורא!".

¹²⁰ פת"ש יא, בשם הפר"ח.

מאור הטבילה

סעיף י

הטור וב"י:

א. מחלוקת הטור והריצב"א:

- טור - ישראל שנתן כסף לאומן נכרי לתקן לו כלי - א"צ טבילה. אפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי¹²¹, כיון שלא נקרא שם הנכרי עליו.
- ריצב"א - אפילו אם נותן לו כלי שבור לתקנו אם לא היה מחזיק רביעית קודם לכן ותקנו שמחזיק רביעית - צריך טבילה. דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד.

והובאו ביאורים שונים בהסבר המחלוקת:

❖ ב"ח¹²²:

לריצב"א - 'אפילו' אבעלמא קאי, והכי קאמר: לא מבעיא בקונה כלי חדש מן הגוי שצריך טבילה, אלא אפילו נותן לו כלי שבור לתקנו נמי צריך טבילה אם לא היה מחזיק רביעית קודם לכן. ומדובר שהגוי תקנו בכסף שלו. דקיימא לן הכל הולך אחר המעמיד כלו' שהכסף של גוי הוא המעמיד את הכלי שיהא מחזיק רביעית ולפיכך צריך טבילה¹²³. אבל בישראל שנתן כסף לגוי לעשות לו כלי מחדש מזה, לא מיירי ריב"א ולא מצריך טבילה¹²⁴.

לטור - תליא האי דינא במה שנקרא 'שם הגוי עליו' ולפי זה בנותן כלי שבור לתקנו אפילו לא היה מחזיק רביעית והגוי תקנו בכסף שלו - אין צריך טבילה שאין שם הגוי עליו.

¹²¹ והרא"ש כתב בע"ז (סי' לה) שיש שרצו לתלות זאת במחלוקת האם אומן קונה בשבח כלי שפליגי בה אמוראי בפרק הגוזל קמא (ב"ק צח: צט). ונחלקו הראשונים כמי לפסוק, דלמ"ד אומן קונה בשבח כלי טעון טבילה. אך כתב בבדק הבית, שאפילו למאן דאמר אומן קונה בשבח כלי - אין צריך טבילה, כיון שלא נקרא שם הגוי עליו ולא דמי לכלי מדין.

¹²² אות י.

¹²³ אבל אם היה מחזיק רביעית קודם לכן אם כן אין כספו של גוי מעמיד את הכלי דאף קודם שתקנו היה עליו שם כלי ואין הגוי מעמידו שיהא עליו שם כלי.

¹²⁴ והקשה הב"ח על הרמ"א, שפסק מרן: "ישראל שנתן כסף לאומן גוי לעשות לו ממנו כלי אינו צריך טבילה". וברמ"א הגיה: "ויש חולקין. ויש לטובלו בלא ברכה" משמע שהרמ"א הבין שהריצב"א חולק גם איפה שישראל נתן כסף לגוי... ולכן פסק דיש לטובלו בלא ברכה, אך לפי הביאור הנ"ל, לא דק הרמ"א, דמעולם לא נחלק הריצב"א איפה שנתן כסף של ישראל לגוי דפשיטא דאינו צריך טבילה כלל, אלא נחלק רק בישראל שנתן כלי שבור לגוי לתקן בכסף של גוי.

מאור הטבילה

❖ הפירוש הראשון בב"י:

לטור - מדובר בכלי שניקב¹²⁵ ואפילו בניקב למטה מרביעית¹²⁶, ונתנו לאומן גוי לתקנו וישראל נתן לו את הכסף - אין צריך טבילה. משום שאין אומן קונה בשבח כלי.
לריצבא¹²⁷ - בעלמא קאי¹²⁸ והכי קאמר, לא מיבעיא הנותן כסף לגוי לעשות כלי חדש דצריך טבילה, אלא אפילו אם נותן לו כלי שבור לתקנו אם לא היה מחזיק רביעית קודם לכן - צריך טבילה.
אך דחה הב"י פירוש זה¹²⁹.

❖ הפירוש השני בב"י וכך פסק:

לטור - ישראל שנתן לאומן הגוי חתיכת כסף לעשות ממנה כלי אפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי - אין צריך טבילה. כיון שלא נקרא שם הגוי עליו שאין הכלי נקרא אלא על שם בעליו ולא על שם האומן, שכן לא דמי למעשה שהיה שהיו הכלים של מדין ממש¹³⁰.
לריצב"א - סובר 'לא מיבעיא' בנותן חתיכת כסף לאומן גוי לעשות לו כלי מחדש שצריך טבילה, אלא אפילו אם נותן לו כלי שבור לתקנו [אם לא היה מחזיק רביעית] ותקנו [שמחזיק רביעית] צריך טבילה. דקי"ל הכל הולך אחר המעמיד, וכיון שהכלי זה אינו עומד כתיקונו אלא על ידי גוי חשיב כאילו הוא של גוי¹³¹.

¹²⁵ וכדמשמע מדברי המרדכי (סי' תתנט) וסמ"ק (בהגהות סמ"ק סי' קצט אות ב) דבכלי שניקב מיירי וכדדייק לישנא של הטור 'דלתקן לו כלי'.

¹²⁶ דהא סתמא קתני ובכל גווי משמע.

¹²⁷ למסקנת הב"י, ואכמ"ל בהו"א שבתוך הביאור הראשון שגם ככה נדחה.

¹²⁸ ולא ביחס לטור כמו שהבין הב"י בתחילה.

¹²⁹ והקשה הב"י על פירוש זה מס' קושיות: 1. במה מדבר הריצב"א, אם בשישראל נתן לו החתיכה לתקנו בה, מאי 'הכל הולך אחר המעמיד' דקאמר הרי גם המעמיד הוא של ישראל ועל כרחך צריך לדחוק שהגוי עצמו נתן החתיכה, וא"כ קשה, למה הוצרך להביא הטור דבריו שהרי דברים אלו בכלל דברי הטור, שהרי לא פסק הטור שאין צריך טבילה אלא בשישראל נתן לו הכסף לתקנו, הא אם לא נתן לו הישראל אלא הגוי עשאו משל עצמו צריך טבילה גם לטור? 2. ועוד דלישנא ד'וריצב"א כתב' משמע דפליג אסברא קמייתא ולפי פירוש זה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי? 3. ועוד קשה לפירוש זה, שמפרשינן את הטור בכלי שניקב ונתנו לאומן גוי מיירי, משמע דדוקא בכהאי גוונא הוא דאין צריך טבילה אבל אם נתן לו כסף לעשות לו כלי מחדש צריך טבילה, ואמאי? הרי שייך ביה טעמא ד'שלא נקרא שם הגוי עליה'?

¹³⁰ כן כתבו התוספות בסוף ע"ז (עה: ד"ה א').

¹³¹ אמנם סיים הב"י שהקושי בביאור זה, שהלשון דחוק לפרש 'דקיימא לן הכל הולך אחר המעמיד' כענין שפירש.

מאור הטבילה

❖ ט"ז¹³² :

מחלוקת זו היא בעצמה מה שנחלק בעל הגהת סמ"ק עם הסמ"ק, שהסמ"ק כתב הטעם: 'מפני שלא נקרא שמו של עובד כוכבים עליו' משמע אפילו לא היה מחזיק רביעית קודם לכן - פטור מטבילה.

ובעל הגהת הסמ"ק כתב הטעם ע"פ תוס': 'לפי שאין עיקר הכלי של עובד כוכבים הוא' ולפ"ז בשלא היה מחזיק רביעית קודם לכן א"כ עיקר הכלי של אומן עובד כוכבים הוא לדברי האומר הכל הולך אחר המעמיד - וצריך טבילה.

גם הטור וגם הריצב"א, נחלקו אליבא דמ"ד אומן קונה בשבח כלי¹³³ והישראל נותן מהכסף שלו.

לטור – סבר דהפטור בתיקון עובד כוכבים תלוי בטעם 'שלא נקרא שם העובד כוכבים עליו' [כסמ"ק] ומש"ה אין חילוק בין מחזיק או לא, שגם בלא מחזיק תחלה רביעית קודם התיקון מ"מ לא נקרא שם העובד כוכבים עליו אחר התיקון. וקמ"ל הטור רבותא, ל"מ אם נתן ישראל לגוי לתקן כלי שבור ונותן לו הכסף לתקן דקנה העובד כוכבים שבח הכלי [דהיינו אותו התיקון שהוא דבר מועט] פשוט שא"צ טבילה שלא נקרא שמו עליו, אלא אפילו נתן הישראל כסף לעובד כוכבים ועשה כלי מחדש ויש כאן שבח גדול בכלי והעובד כוכבי' האומן קנאו סד"א דצריך טבילה קמ"ל כיון דלא נקרא שמו עליו א"צ טבילה.

לריצב"א - חולק וסובר, שכיון שהגוי האומן קונה בשבח כלי ל"מ אם עשה כלי חדש מכסף ישראל דיש שבח גדול פשיטא שצריך טבילה, אלא אפילו אין לעובד כוכבים אלא תיקון קטן ודבר מועט קנה בשבח הזה וצריך טבילה, כיון שאותו מועט הוא המעמיד הוה ליה כאילו נתן הכסף לתיקון משלו כיון שהוא קנאו וממילא עיקר הכלי הוא שלו [כדעת הגהת סמ"ק] וצריך טבילה¹³⁴.

¹³² אות יב.

¹³³ לא מדובר באם העובד כוכבים נותן הכסף לכל הכלי, שזה פשוט שצריך טבילה. וגם אם נותן מעט בענין שמעמיד את הכלי לא מדובר שזה תלוי בפלוגתא דהולך אחר המעמיד דלעיל. אלא נחלקים אליבא דמ"ד אומן קונה בשבח כלי וכדלקמן.

¹³⁴ ולפי ביאור זה, מה שלא הביא השו"ע את המקרה של 'אפילו נותן כלי שבור ולא היה מחזיק רביעית' שגם בזה נחלקו, א.לפי שבזה לא הכריע רמ"א כמותו. ב.ועוד אפשר שזהו בכלל לעשות כלי שזכר הש"ע דכל שאינו מחזיק רביעית לאו כלי הוא.

מאור הטבילה

- ב. הגהות אשרי¹³⁵ - נפח ישראל שעשה כלי מתכת - א"צ טבילה. והחידוש שאע"פ שקנה המתכת מן הגוי לית לן בה.
- ג. או"ה - גוי הנותן כסף לנפח ישראל, והישראל קונה ממנו קודם שהגיע ליד הגוי - צריך טבילה. וכתב הדרכ"מ - דוקא לטור שאם נתן ישראל לאומן גוי אין צריך טבילה. אבל לריצב"א דכתב שצריך טבילה דהולך אחרי האומן נראה דכאן אין צריך טבילה¹³⁶.
- ד. המרדכי¹³⁷ - הנותן כלי לאומן לתקנו, נראה לר"י שאף למ"ד אומן קונה בשבח כלי - אין צריך טבילה, כיון שאין שם הגוי עליו שאין כליו דומיא דמדין. אמנם אם ניקב למטה מרביעית ולא היה מחזיק מפני הנקב ונתנו עליו חתיכת מתכת צריך טבילה¹³⁸. אבל תפרו בפתיל מתכת - אין בכך כלום. שאין זה כי אם מחבר חתיכותיה. ודייק הב"י מדברי המרדכי - שמה שהביא ר"י טעמא משום דאין אומן קונה בשבח כלי, היינו בנתן כלי לאומן לתקנו והוא שלא ניקב למטה מרביעית אבל אם ניקב למטה מרביעית ונתן עליו הגוי חתיכת מתכת צריך טבילה. משמע דהיינו דוקא בשחתיכת המתכת היה של גוי¹³⁹. אבל אם היה חתיכת המתכת של ישראל אינו צריך טבילה.
- ה. הגהות מיימון¹⁴⁰ בשם סמ"ק - הנותן כלי לאומן גוי לתקנו אינו צריך להטביל. והטעם - שאפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי, מכל מקום אין שם הגוי עליו. והנפק"מ - אפילו לא היה מחזיק רביעית קודם שתקנו הגוי.
- אך לפי הטעם שכתבו התוספות - לפי שאין עיקר הכלי של האומן, כאשר לא היה מחזיק רביעית קודם לכן אם כן עיקר הכלי של האומן וצריך טבילה למ"ד הכל הולך אחר המעמיד.
- ו. דליים ששואבים בהם מים והם מחושקים ברזל סביב, אם לקחן מן הגוי:
- מרדכי - אין צריך טבילה. ואף על גב דהכל הולך אחר המעמיד, הני מילי היכא שמשמש דרך המעמיד כמו הנקב

¹³⁵ סי' לה.

¹³⁶ דרכ"מ י.

¹³⁷ ע"ז סי' תתנט.

¹³⁸ דקיימא לן כרבי נחמיה דאמר פרק קמא דשבת (טו): הכל הולך אחר המעמיד.

¹³⁹ שאם מדובר אפילו בחתיכת מתכת של ישראל שצריך טבילה, מה בין זו לתפר בפתיל מתכת שפטור! הא בין בזו ובין בזו אין שם חתיכה של גוי?! ואדרבה היא דתפר בפתיל מתכת גריעא מינה שהפתיל מיהת הוא של גוי, ובנתן עליה חתיכה אין שם שום דבר של גוי.

¹⁴⁰ פ"ז מהלכות מאכלות אסורות דפוס קושטא ה"ו.

מאור הטבילה

שנסתם שמשמש דרך העמדה בהם, אבל בהני דליים שלא משתמש דרך המעמיד אין צריך טבילה.

- רבינו מאיר¹⁴¹ - מצריך להם טבילה¹⁴².
- יש מחמירין - להטביל בלא ברכה.

שולחן ערוך:

"ישראל שנתן כסף לחומן עובד כוכבים לעשות לו ממנו כלי, אינו כריך טבילה. (כן משמע ממרדכי). הגה: ויש חולקין (טור) שם רי"ז"א). ויש לטובלו בלא ברכה. ואם מקלת הכסף שנעשה ממנו הכלי של עובד כוכבים, כריך טבילה¹⁴³ (משמע ממרדכי). וכן חומן ישראל שעשה כלי לעובד כוכבים וקנאו ממנו, יטבילנו גם כן בלא ברכה¹⁴⁴ אם

¹⁴¹ שו"ת מהר"ם מרוטנברג ד"פ סי' תרכא.

¹⁴² וכתב עוד המהר"ם בשם ר"מ [בסי' תרכ] - המחבת שניקבה ותקנה, אם ניקבה למטה בשוליה בכונס משקה - נתבטלה לגמרי מתורת כלי וכשחזר ותקנה פנים חדשות באו לכאן וצריכה להטביל. וכן מן הצד נמי כיון דמן הנקב למעלה כמאן דליתיה דמי דאין מקבל ממנו ולמעלה, אם חזר ותקנו - הוי ליה ככלי מתכת שאינו מחזיק אלא סאה והוסיף עליו בגבהו והעמידו על סאתים שיש לחזור ולהטבילו, עבור תוספת הכלי כיון דהולך אחר המעמיד הוי ליה כאילו הוא כולו חדש ממנו ולמעלה.
¹⁴³ נחלקו הט"ז והש"ך האם יטבילה בברכה או לאו: לש"ך - יטביל בברכה. לט"ז - יטביל בלא ברכה.

וטעם הט"ז [אות יב], שכן מה שנפסק כאן ברמ"א זה אליבא דהמרדכי שכתב, "ומיהו אם ניקב למטה מרביעית ולא היה מחזיק מפני הנקב ונתן עליו חתיכת מתכות צריך טבילה דק"ל הכל הולך אחר המעמיד", ולפי הב"י וד"מ מדובר שחתיכת מתכת נתן הגוי משלו וכך הם דברי רמ"א גם כאן באופן זה דוקא. ולפי דעת ריצב"א [להבנת הט"ז בביאור מחלוקת הטור והריצב"א לעיל] הדין כן אפי' משל ישראל, כיון שהוא קנה שבח הכלי והוא מעמיד. אך המרדכי לא ס"ל כריצב"א, ועל כן הצריך המתכות משל עובד כוכבים. וקשה דדברים אלו במרדכי הם בכלי של ישראל שבור שלא היה מחזיק רביעית דכשנותן הגוי החתיכה משלו הוא גורם לעיקר הכלי, אבל בעושה הכלי חדש מכסף של ישראל והעובד כוכבים נתן מעט משלו [כמו המקרה כאן ברמ"א] מי אמר שאותו המעט בא למקום המעמיד? אדרבה נימא דבטל ברוב הכסף של ישראל והוא כמו כולו של ישראל דבכ"מ אזלי' בתר רובא, ולכן מסיק הט"ז בהבנת הרמ"א, שטבילה זו בלא ברכה. וכן משמע מלשון הרמ"א שכתב אח"כ 'וכן אומן... יטבילנו בלא ברכה'. וכן מוכח שהמרדכי תלה הוראה זו במה שפסק שהכל הולך אחר המעמיד, וכבר נתבאר בטור דבשביל דבר המעמיד יש להטביל בלא ברכה, והיאך נאמר שהרמ"א פסק כמ"ד הולך אחר המעמיד לברך עליו! אלא ברור כיון דפלוגתא היא אין לברך בשביל מעמיד כדעת היש מחמירין בטור.

¹⁴⁴ הקשה הט"ז יג, שבאו"ה [כלל ג"ה דין ע"ד] כתב וז"ל "עובד כוכבים הנותן כסף לישראל לתקן לו כלי וקנה הישראל ממנו ואפילו קודם שהגיע ליד עובד כוכבים צריך טבילה" משמע אפי' בברכה? ! וכאן פסק הרמ"א בלא ברכה? והביאור לכך, שטעם האו"ה שמחייב טבילה בזה בברכה, כיון שס"ל שאין אומרים בזה אומן קונה בשבח כלי, כי דוקא בשבח כלי אמרינן 'אומן קונה...', אך לא בכלי עצמו שכן האומן אינו רשאי להחזיקו לעצמו הלכך אין שם האומן עליו. אך כיון שיש פוסקים אחרים דס"ל דאומרים אף בכלי 'אומן קונה בשבח כלי' [כמו שזכר בשם ריצב"א] ע"כ הכריע הרמ"א כאן שיטבול בלא

מאור הטבילה

העובד כוכבים נתן כל המתכות (ארוך); אבל אם עשאו לעצמו רק שקנה המתכות מן העובד כוכבים, או שנתן מקצת מתכות משלו¹⁴⁵, אין צריך טבילה (ב"י נסס הגהות אשיר"י).

א. מרן פסק כדעת הטור. והרמ"א הביא את דעת הריצב"א¹⁴⁶. ופסק למסקנה שיש לטבולו בלא ברכה. ופסק בהליכות עולם¹⁴⁷ "ישראל שנתן חתיכות כסף לאומן גוי לעשות לו כלי, אין הכלי הזה צריך טבילה, הואיל ועיקר הכסף הוא משל ישראל, וכן ראוי להורות" וכתב הפת"ש¹⁴⁸, לאור מחלוקת זו - ישראל המחזיק הוט"ע [בית חרושת] שעושים זכוכית ויש לו פועלים גויים או להיפך - יש לסמוך

ברכה. וכ"כ הש"ך כג, הטעם וד"ל "משום שמספקא לן אי אזלינן בתר האומן והכא א"צ טבילה או אזלינן בתר מי שהכסף שלו"

¹⁴⁵ והקשה הט"ז יג, על מה שכתב הרמ"א אה"כ "או שנתן מקצת מתכות משלו א"צ טבילה" על מה קאי? אם על מה שסמוך לו ש"ישראל עושה לעצמו" פשוט שפטור מטבילה, שהרי אפי' נתן העובד כוכבים כל המתכות קאמר דא"צ טבילה כשישראל עושה לעצמו. ואם על מה שכתוב לעיל ממנו ש'אומן ישראל עושה לגוי וקנאו ממנו', קשה, כיון שאנו חוששין לומר שמא א"א כאן 'אומן קונה בשבח כלי' ממילא הוי כלי של עובד כוכבים וצריך טבילה, וא"כ מה יועיל בזה שישראל האומן נותן מקצת הכסף כיון דרובו של כלי הוא של עובד כוכבים, וזה דומה לקונה כלי מן העובד כוכבים ויש בו נקב וישראל מתקנו בכסף ישראל, וכי בשביל זה יפקע חיוב מצד העובד כוכבים! ויש ק"ו ממ"ש רמ"א בסמוך 'ואם מקצת כסף שנעשה ממנו כלי של עובד כוכבים צריך טבילה' מטעם דהולך אחר המעמיד שהוא של עובד כוכבים, אף על גב דרוב הכלי של ישראל, וכ"ש אם רוב הכלי של עובד כוכבים ומיעוט של ישראל דצריך טבילה? ועוד אפילו 'שם מעמיד' אין כאן דהא עושה כלי חדש וכבר בטל ברוב של עובד כוכבים, ומנא לן להפקיע כאן מדין חיוב טבילה לגמרי? ואפי' אם תפרש דהעובד כוכבים נותן רק מקצת, עדיין קשה מאי שנא דלעיל חייב טבילה בלא ברכה וכאן פקע חיוב טבילה לגמרי? לכן מסיק הט"ז, דט"ס יש כאן והמשפט 'או שנתן מקצת כסף' שייך קודם אבל אם עשאו לעצמו רק שקנה... וקמ"ל שני רבותות בזה, האחד שאם נתן העובד כוכבים כל המתכות אפ"ה לא יברך, והשני, אם לא נתן אלא מקצת משלו אפ"ה צריך טבילה [בלא ברכה].

והש"ך כד, כתב שני ביאורים למשפט זה, האחד, שהעובד כוכבים נתן לישראל מקצת מתכות משלו והישראל עשאו לעצמו א"צ טבילה, ומדובר שעדיין הוא מקצת הכלי של עובד כוכבים בשביל המתכות שלו ואם כן דומה לישראל ועובד כוכבים שקבלו כלי בשותפות וא"צ טבילה. והשני, ה"ק הרמ"א, 'וכן אומן ישראל שעשה כלי לעובד כוכבים... אם העובד כוכבים נותן כל המתכות וקנאו ממנו צריך טבילה בלא ברכה, אבל אם עשאו לעצמו רק שקנה המתכות מן העובד כוכבים ואפילו כולו או אפילו עשאו לעובד כוכבים ולא נתן העובד כוכבים כל המתכות אלא שנתן מקצת המתכות משלו וקנאו ממנו אין צריך טבילה. שכן משמע ליה לרמ"א דע"כ לא קאמר המרדכי דהיכא דאיכא מקצת כסף של עובד כוכבים צריך טבילה היינו משום שהעובד כוכבי' עשאו, אבל כשהישראל עשאו, אפילו למ"ד דאזלין בתר מי שהכסף שלו אפשר דהיכא דהמקצת כסף של ישראל מודה דא"צ טבילה.

¹⁴⁶ בהסבר המחלוקת ראה לעיל בביאור הטור והב"י, את כל השיטות השונות.

¹⁴⁷ הליכות עולם ח"ז עמוד רסח.

מאור הטבילה

על המקילין ולעת הצורך מותר להשתמש בלא טבילה דהוי ספק
דרבנן. וצריך להזהיר החנונים שיזהירו הלוקחים זוכית שלא יברכו
על הטבילה¹⁴⁹.

¹⁴⁸ אות יב, בשם חכמת אדם.

¹⁴⁹ אם לא שמחזיק הוט"ע עובד כוכבים ופועלים עובדי כוכבים.

מאור הטבילה

סעיף יא

הטור וב"י:

א. כתב התוספות¹⁵⁰ וכ"כ רא"ש¹⁵¹:

"והמוכר כלי לעובד כוכבים וחזר ולקח ממנו צריך טבילה כיון שנקרא על שם עובד כוכבים. אבל הממשכן כלי לעובד כוכבים וחזר ופדה אין צריך טבילה אף על גב דמספקא ליה לתלמודא אי משכנתא כזביני לענין הא ודאי פשיטא דלא הוי כזביני"

ועפ"ז פסק הטור - ישראל שמכר כלי לנכרי וחזר ולקחו ממנו צריך להטבילו [מפני שנקרא שם הגוי עליו]. אבל אם משכנו בידו¹⁵² וחזר ופדאו ממנו א"צ להטבילו [אע"ג שמסתפק התלמוד אי משכנתא כזביני כשמשכן גוי משכון ביד ישראל, לענין משכון ישראל ביד גוי פשיטא דלאו כזביני ולא הסתפקה הגמ' בזה].

ב. ישראל וגוי שקנו כלי בשותפות אין צריך טבילה.

ג. שר ומושל שאנס כלים מיד ישראל ואחר כך החזיר אפילו בחנם - צריכין טבילה, הואיל ולקחם ממנו בחזקה ואונס הוי כשלו וכשהחזירין הוי כאילו קנה הישראל ממנו. אבל אם נגזל ממנו בשדה או נגנב אף על פי שנתייאש ממנו לגמרי, מאחר שגנב וגזלן אין רשאי להחזיק בו בפרסום לא נקרא שם גוי עליו - ואין צריך טבילה.

שולחן ערוך:

"ישראל שמכר כלי לעובד כוכבים וחזר ולקחו ממנו, כריך טבילה. אבל אם משכנו בידו וחזר ופדאו ממנו, אינו כריך טבילה. הגה: ישראל ועובד כוכבים שקנאו כלי כו בשותפות, אין כריך טבילה. ישראל שגנבו או גזלו ממנו כליו והוחזרו לו, אין כריך טבילה¹⁵³; אבל שר או מושל שאנסו ישראל ולקחו כליו והוחזרו לו, כריכין טבילה, דכבר נשתקעו ביד העובד כוכבים¹⁵⁴ (ארוך)".

¹⁵⁰ ע"ז עה: ד"ה אי.

¹⁵¹ סי' לה.

¹⁵² והוסיף באו"ה (כלל נח דין צא - צב) אפילו היה דעתו לשקעו ביד גוי-א"צ טבילה.

¹⁵³ ט"ז טו, כיון שאינו רשאי להחזיקו בפרסום לא נקרא שם העובד כוכבים עליו ואף על פי שזה נתייאש ממנו.

¹⁵⁴ ש"ך כ"ז, כתב העט"ז שהטעם בשר או מושל שצריך טבילה, כיון שהישראל ודאי נתייאש מהם וה"ל נשתקעו ביד עובד כוכבים. ולפיו יוצא - שגם בגניבה וגזילה אם היא בענין ששמענו שנתייאש מהן - צריך טבילה. אך הש"ך דוחה זאת, שכן באו"ה שהוא מקור הדין הזה, כתב הטעם שבגנב וגזלן אף על פי שנתייאשו לגמרי מאחר שאינן רשאים

מאור הטבילה

- א. לאור פסיקת מרן במכר לגוי: כשמוכר הכלים לעובד כוכבים בע"פ משום חמץ – יש לטובלם לאחר הפסח, ולכן מוטב שלא למכרם¹⁵⁵.
ופסק בחזו"ע¹⁵⁶ - כלים של חמץ שנכללו בשטר המכירה של מכירת החמץ, ראוי להחמיר להטבילם בלי ברכה.
- ב. מה שפסק מרן¹⁵⁷, שאם משכנו וחזר ופדאו א"צ טבילה, זה אפילו אם נתייאש מלפדות. אבל אם מתחילה השכין על דעת שלא לפדות צריך טבילה¹⁵⁸.
- ג. כאשר ישנו כלי בשותפות שפטור מטבילה, אם חזר הישראל וקנה חלק הגוי – צריך טבילה¹⁵⁹.

להחזיק בו בפרסום לא נקרא שם העובד כוכבים עליו וא"צ טבילה. ואולי אפשר לומר שגם העט"ז מודה לזה אלא שבא לומר דאף בשר או מושל לא בעי טבילה אלא מטעמא דמסתמא מתייאש מהן וה"ל נשתקעו ביד עובד כוכבים אבל אם לא נתייאש מהן א"צ טבילה.

¹⁵⁵ פת"ש יג.

¹⁵⁶ על פסח מהדר"ק עמוד רצ.

¹⁵⁷ ט"ז יד.

¹⁵⁸ ט"ז יד, ואף על גב במשכן גוי כלי אצל ישראל, יש ספק אם כמכר או לאו, הכא שאני וראייה מפ' כל שעה (דף ל"א) דאמרינן דיש פלוגתא אי קני ישראל משכון מעובד כוכבים אבל עובדי כוכבים מישראל דברי הכל לא קנה.

¹⁵⁹ ש"ך כו.

מאור הטבילה

סעיף יב

הטור וב"י:

א. המרדכי - צריך להטביל ידי הכלי. שמה לי ידיו מה לי בית תשמישו, שכן לא בפליטת איסור תליא מילתא, שהרי אפילו חדשים צריכין טבילה.

שולחן ערוך:

"צריך להטביל ידי הכלי".

מאור הטבילה

סעיף יג

הטור וב"י:

- א. הגהות אשירי - צריך להעביר את החלודה אם יש בסכין. ואם הטביל בלי להעביר את החלודה לא עלתה לו טבילה. וכתב הטעם ר"י - משום חציצה ובמקפיד עליה.
- ב. הכל בו¹⁶⁰ - כלי מתכות שהעלו חלודה ואין יכולין להעביר החלודה על ידי שפשוף ועל ידי גחלים שלא ישאר מעט, הוה ליה מיעוטו שאינו מקפיד ואינו חוצץ בטבילה.
- ג. כתוב במשנה¹⁶¹ "לא יטבול את הקומקומוס בפחמין אלא אם כן שפשוף"
- ופירש הרמב"ם - 'קומקומוס' הוא כלי שמחממים בו חמין ופעמים כשיש בו מים מכבים בתוכו את הפחמים. וכאשר מטבילים את הכלי הזה, צריך שישפשוף הפחמין שבתוכו ויסקלם ממקום למקום שלא ידבק זה בזה ויהיו חציצה לדופן הכלי שמבפנים.
- והוסיף הרא"ש - שכך מסתבר לפרש, שלא מדבר על השחרות הנדבק בקומקומוס מבחוץ שאין אדם מקפיד עליו ודרכו בכך וחשוב כדופן הכלי ואפילו בכולו אינו חוצץ.

שולחן ערוך:

"כריך להעביר החלודה קודם טבילה; ואם לא העביר, אם מקפיד עליו, חוצץ. ואם שפשוף ונתן בגחלים ונשאר עדיין מעט של חלודה שלא יוכל לעבור על ידי כך, הוה מיעוטו שאינו מקפיד עליו, ואינו חוצץ (ועיין לקמן סימן ר"צ מדין חליצה)"

¹⁶⁰ בסימן פ"ו.

¹⁶¹ מסכת מקואות ט, ב.

מאור הטבילה

סעיף יד

הטור וב"י¹⁶²:

א. תרומת הדשן¹⁶³ נשאל האם כלי מתכות שצריך טבילה מותר לשולחו ע"י קטן לטבילה או לאו, והשיב:
שאינ לשלוח קטן להטביל כלים כיון דטבילת כלים הלקוחים מן הנכרים דאורייתא היא ולכן לא מאמינין לקטן¹⁶⁴.
אך אין נראה לאסור מהטעם שפסק בהגה"ה דאשירי - שאשה לבעלה אף על גב דבעלה חולין הוא, בעי כוונה לטבילה כר' יוחנן לגבי רב¹⁶⁵. וא"כ גם קטן לאו בר כוונה הוא לטבילה?
תירוץ א, שהרי התוס'¹⁶⁶ הוכיחו, שקטן בר כוונה הוא אם עומדין על גביו ומלמדין אותו אפי' לכתוב את הגט, ולענין הך טבילה יכולין ללמדו שיכוין לטהר אפי' אם לא יעמדו ע"ג.
תירוץ ב, מנין שטבילה זו צריכה כוונה?! שהרי טבילה זו אינה מטומאה לטהרה ואינה אוסרת את מה שבא לתוכה קודם הטבילה אלא טבילתה היא מגזרת הכתוב וא"כ מנין שצריכה כוונה.

שולחן ערוך:

"אין מאמינים קטן על טבילת כלים¹⁶⁷. (אבל אם טבלו לפני גדול, הוי טבילה¹⁶⁸) (ת"ה סימן רנ"ז)".

¹⁶² הב"י מביא את תה"ד כמקור לסעיף, כאן סיכמנו את התה"ד עצמו, ע"מ להקל על הלומדים, שכן בב"י מובא התה"ד יותר בתמצות.

¹⁶³ סימן רנז.

¹⁶⁴ והוסיף שם התה"ד, אף על גב שבידו של הקטן וזה דבר שאין בו טורח, שכן מה שאמרו התוס' הימנוה רבנן בדרבנן, ה"מ דוקא בנשים ועבדים דנאמנים באיסור דאורייתא, אבל לא קטנים.

¹⁶⁵ שנחלקו בגמ' בחולין האם נדה לבעלה בעי כוונה בטבילה, שלרב לא בעינן ולר' יוחנן בעינן.

¹⁶⁶ חולין יב: ד"ה ותיבעי.

¹⁶⁷ ט"ז טז, הטעם כמבואר בתה"ד לפי שטבילת כלים דאורייתא. וכתב כאן רע"א, שלפי טעם זה, נראה לו דבכלי זכוכית מאמינין לקטן שכן בכלי זכוכית לכ"ע הטבילה רק מדרבנן, אך בסוף דבריו כתב, שלפי מש"כ התוס' בערובין (לא ד"ה כאן) דדוקא בדבר שלהם דרמי עלייהו מהימני קטנים בדרבנן אבל בשליחות לא. א"כ הכא במשלח לקטן לטבול כלי זכוכית י"ל דא"נ שלא יועיל.

והפת"ש באות יד, כתב בשם המשב"ז [בא"ח סי' תנ"א סק"ן], שצ"ע שאף בכלי זכוכית שהוא דרבנן ג"כ נראה דאינו נאמן?! כיון שיש לו חזקת איסור!

¹⁶⁸ ט"ז טז, כתב הטעם שהובא בתה"ד מדוע לא מאמינים לקטן [וצריך שיטבול לפני הגדול], לפי שטבילת כלים דאורייתא. והביא את המשך תה"ד דלעיל, שאפילו להרא"ש דס"ל נדה שטובלת צריכה כוונה מ"מ כאן אפשר לגדול שילמד להקטן שיכוין לטהר ועוד דבטבילה

מאור הטבילה

- א. כל שהגיע ל"ג שנה האם צריך לבדוק אחריו אם הביא שני שערות:
- פמ"ג – בכלי זכוכית לא צריך. אך בכלי מתכות צריך לידע שהוא גדול.
 - פת"ש - אף בכלי מתכות א"צ לידע, שכן הכא קל יותר מכל איסור דאורייתא, כיון שאם עבר והשתמש בלא טבילה לא נאסר מה שבתוכו.

זו שאינה מטומאה לטהרה מאן לימא לן דבעי כונה. ומדייק הט"ז, מדלא כתב כאן הרמ"א שצריך שילמדנו הגדול, משמע שתופס כתירוץ האחרון שכאן לא בעינן כוונה כלל.

מאור הטבילה

סעיף טו

הטור וב"י:

א. הרמב"ן בתשובות המיוחסות¹⁶⁹ - מותר להטביל כלים על ידי גוי, אך הוסיף הדרכ"מ - אך נראה שלא עדיף מקטן שלא נאמן על זה רק אם ישראל ראה, וכן בגוי לא נאמן שטבלן אלא א"כ ראה ישראל. ומעין זה נשאל הרשב"א¹⁷⁰ - האם עכו"ם יכול להטביל כלי, אחר שנודע כי טבילת כלים מצוה מדברי סופרים, ועלינו הדבר הזה, או על ידי שלוחינו, והעכו"ם נתמעט מדין שליחות מצד שאינו בן ברית, או שכן יכול להטביל כלי? והשיב לו, שקודם כל, לא כ"ע מודים שטבילת כלים מדרבנן¹⁷¹, אך מ"מ יש להתיר טבילה ע"י גוי, שכן כל לחולין לא בעי כונה, ואפילו לגבי נדה, משום דכל לבעלה, חולין היא, ונחלקו רב ור' יוחנן נשלב לא בעי כוונה, ולר' יוחנן בעי כוונה והפוסקים פסקו כרב: דלבעלה, מותרת ולא בעי כוונה, שכן משמע בגמרא, שרב נחמן אית ליה כרב. ועוד, לגבי טבילת כלים, לא בעי שליחות, דמנא תיתי, ואילו הטבילו ישראל שלא מדעת הבעלים, עלתה לו טבילה, וכל היכא דלא בעינן שליחות, אפילו טבילת עכו"ם למה לא תעלה, ועוד אפשר, שטבילת עכו"ם, אפילו לרבנן, לא גרעה מירדה להקר שמועיל.

שולחן ערוך:

"אם הטביל כלים על ידי עובד כוכבים, עלתה להם

טבילה¹⁷². (אבל אינו נאמן על הטבילה) (ד"ע)." .

¹⁶⁹ סימן קנא.

¹⁷⁰ בתשובות ח"ג סימן רנה.

¹⁷¹ ועיין בהקדמה לסעי' א מה שהארכנו בענין זה.

¹⁷² ט"ז יז, הלשון משמע דיעבד אבל לכתחלה לא, אך באמת אינו כן שהרי המקור לדין זה הוא תשובה להרמב"ן ששם משמע שאף לכתחלה שרי. ותשובה זו היא של הרשב"א, ובאותה תשובה שם לעיל מיניה כתב שלענין נטילת ידיים צריך כוונה או כוונת הנוטל או כוונת הנותן, ואפ"ה הקיל לענין טבילת כלים אפי' לכתחלה. אמנם הב"ח כתב, שהרשב"א הקיל לפי סברתו שסובר שגבי נדה שטבלה בלא כוונה א"צ טבילה אחרת. אבל לדין שמחמירים בנדה יש להחמיר גם בטבילת כלי ע"י עובד כוכבים שלא יועיל.

אך דחה זאת הט"ז, שכן מפורש בסימן קצח בב"י, שהרשב"א ס"ל שנדה צריכה כוונה. ועוד הרי לפניך שהרשב"א מחמיר אפילו בנטילת ידיים לאכילה ואפ"ה מיקל בטבילת כלי מכ"ש דמיקל טפי מבנדה.

יוצא א"כ שגוי יכול להטביל לכתחילה, אז א"כ מהו לשון דיעבד במרן? ומבאר הט"ז, שכן לכא' תמוה איך יברך הישראל על מה שיטביל הגוי והישראל אינו עושה כלום? ולכן אין ראוי לעשות כן לכתחלה ומשום כך כתב מרן לשון דיעבד. אך אם הישראל מטביל ג"כ

מאור הטבילה

- א. לקט פסיקות לאור סעיפים יד וטו ע"פ מרן היביע אומר:
- ב. קטן אפילו הגיע לחינוך, אינו נאמן לומר על כלי סעודה של מתכות שהטבילים, אבל כשר הוא להטביל הכלים בפנינו, ויברך על טבילת הכלים, וכן נאמן הוא לומר על כלי זכוכית שהטבילים, כיון שעיקר חיוב טבילת כלי זכוכית אינו אלא מדברי סופרים¹⁷³.
- ג. אין לשלוח קטן להטביל כלי מתכות, שמאחר וטבילת כלי מתכות מדאורייתא, לא מאמינים לקטן על זה. ומכל מקום להטבילם בפני ישראל גדול מותר¹⁷⁴.
- ד. אף על פי שמבואר בשלחן ערוך (סי' קכ ס"ד) שאין הקטן נאמן על טבילת כלים, מכל מקום בר מצוה שהגיע לכלל שנים נאמן על טבילת כלים, אף שלא נבדק אם הביא שתי שערות, דסמכין על החזקה דרבא להקל בזה¹⁷⁵.
- ה. אם הטביל כלים על ידי גוי בדיעבד עלתה להם טבילה. אבל לכתחלה לא יעשה כן, בשביל הברכה, שאם לא יטבילם בעצמו אינו רשאי לברך, שאין שליחות לגוי¹⁷⁶.

איזה כלי באותה שעה אלא שהעובד כוכבים מסייע לו להטביל שאר כלים נמצא שהברכה קאי על מה שהישראל עושה ואז שפיר דמי לברך.
וכ"כ הש"ך כח, ומוסיף את הטעם לחילוק בין טבילת נידה לטבילת כלים, שכן בטבילת כלים שאני כמו שהביא הב"י בסעיף [כמובא לעיל]. וכן כתב בת"ה ס"ס רנ"ז שאפילו מ"ד גבי נדה בעי כוונה מאן לימא לן שבטבילת כלים שאינה מטומאה לטהרה ואינה אוסרת מה שבא לתוכה קודם הטבילה ואינה אלא גזירת הכתוב, מנ"ל דבעי כוונה? וכן נראה דעת הרמ"א שמחלק ביניהם שכאן סתם כאן כדברי מרן, ולקמן בסי' קצח גבי נדה פסק שצריך טבילה אחרת. וכן בד"מ סתם כדברי מרן, ועוד דמדלל כתב הרמ"א בסעיף יד גבי קטן שצריך ללמדו שיכוין לטהר, אלמא ס"ל כמסקנת ת"ה שם דבטבילת כלים לא בעי כוונה וכל היכא דלא בעי כוונה א"צ ללמדו כלל, וכשר אף בגוי.
ולפ"ז יוצא שאם נפלו כלים למים קודם טבילה א"צ טבילה.

¹⁷³ הליכות עולם ח"ז עמוד רסב

¹⁷⁴ ילקו"י דיני חינוך עמ' רעד.

¹⁷⁵ הליכו"ע ח"ז עמו' רסב.

¹⁷⁶ הליכות עולם ח"ז עמוד רסג.

מאור הטבילה

סעיף טז

הטור וב"י:

- א. ראשונים¹⁷⁷ - אף על פי שצריך להטביל הכלי קודם שישתמש בו, אם נשתמש בו קודם לא נאסר מה שנשתמש בו, ויטבול הכלי.
- ב. מרדכי¹⁷⁸ - מי ששכח ולא הטביל כלי מערב שבת או מערב יום טוב, יתן הכלי לגוי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו והוי ליה כשואלו מן הגוי שאין צריך טבילה. ומוסיף הב"י - ותיקון זה אפשר לעשות אפילו בחול במקום שאין מצוי מקוה מים להטביל בו.

שולחן ערוך:

"אם שכח ולא הטביל כלי מערב שבת או מערב יום טוב, יתנו לעובד כוכבים במתנה ואחר כך ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו"¹⁷⁹. הגה: וכן יעשה אפילו בחול, במקום שאין לו מקוה (ב"י). ואם עבר והשתמש בכלי בלא טבילה, לא נאסר מה שנתמש בו, ויטבולנו עוד. (טור והפוסקים)."

- א. מה שפסק מרן שיכול ליתנו לגוי וכו' זה תיקון רק לפי שעה, דהיינו לאותו שבת או בחול כל זמן שאין לו מקוה. אבל לאחר השבת או שיזדמן לו מקוה כיון שישתקע עולמית ביד ישראל ודאי הוי כלקוח בידו וצריך טבילה¹⁸⁰. אך יזהר שיטביל כלי אחר עמו משום חשש ספק ברכה¹⁸¹. ויש שהחמירו¹⁸² בכלל אם מועיל תיקון זה.
- ב. בין השמשות של ע"ש וערב יום טוב - אין מטבילין כלי מתכות שצריך טבילה מה"ת אבל כלי זכוכית שהוא מדרבנן מותר. אבל בה"ש דשבת ויו"ט עצמו אפילו כלי זכוכית - אין מטבילין, משום דהוי טבילה זו שלא לצורך היום אלא לצורך חול ואסור¹⁸³.

¹⁷⁷ התוספות ע"ז עה: (ד"ה וכולן) והרא"ש (סי' לו) וכתב הרא"ש דהכי איתא בירושלמי (ע"ז פ"ה הלכה טו) וכן כתב הר"ן (מ. ד"ה וכולן) בשם הראב"ד (ע"ז עה: ד"ה וכולן) וכן פסק הרמב"ם פ"ז מהלכות מאכלות אסורות ה"ד.

¹⁷⁸ בפ"ב דביצה סי' תרעז.

¹⁷⁹ ש"ך הביא בשם הרמ"א בא"ח סי' שכ"ג ס"ז תקנה אחרת וז"ל הרמ"א שם: "ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים, ימלאנו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה".

¹⁸⁰ ט"ז יח, שכן לא עדיף ממשכן עובד כוכבים ביד ישראל ודעתו לשקוע דצריך טבילה וכן גבי טלית שאולה מצינו ג"כ שפטורה מציצית כל ל' יום ואח"כ חייב כיון שנראה כשלו ע"כ ה"נ נראה שצריך טבילה אחר שאפשר לו לטבול אפי' בברכה.

¹⁸¹ כיון שאין זה מפורש בפוסקים.

¹⁸² בתשובת הרשב"ש סי' תס"ח חכך בהיתר זה כיון דהוי כהערמה ואסור.

¹⁸³ שאגת אריה סי' נ"ו וסי' נ"ז.

מאור הטבילה

הערות הרה"ג הרב האורחותיך למדני

1) כת"ר הביא מ"ש מרן בס"ק. טז. "אם שכח ולא הטביל כלי מערב שבת או מערב יום טוב, יתנונו לעובד כוכבים במתנה ואחר כך ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו". וגם כתב כת"ר (דף 11, 27) "קומקום חשמלי שאם יתנוהו במים של המקוה להטבילו, יתקלקל, וכן כלי חשמל גדולים שאי אפשר להטבילם, יתנהו במתנה לגוי, ויחזור וישאלנו ממנו, כי השואל או השוכר כלים חדשים מן הגוי פטור...".

והשאלה היא מה יש לו לעשות בשעת הדחק אם אין שם גוי. האם מועיל להשתמש בכלי ללא טבילה, על ידי שיפקיר אותו כדין ויתכוין שלא לזכות בו.

א) **כתוב** בירושלמי פסחים פ"ב הל"ב. "הבקר חמצו ביג' לאחר פסח מהו, ר' יוחנן אמר אסור, רשב"ל אמר מותר... ר' יוחנן חשש להערמה ורשב"ל לא חשש". ופירש בקרבן העדה שם, "ר' יוחנן חשש להערמה. שמא לא יפקירונו ויאמר הפקרתיו". וכן הוא בטור א"ח ס"תמתח. וכ"כ הב"י שם בשם הרא"ש, וגם כתב דאנו קי"ל כר' יוחנן שיש לחוש להערמה ע"ש.

וראיתי בשיירי כנה"ג א"ח ס"תמתח. אות ז. שהוא דן בנדון מהר"ש הלוי לגבי חמץ בספינה, ושוב כתב על הירושלמי הנ"ל. "...על כרחך האי הפקיר חמצו דפליגי ר"י ור"ל לאו בהפקיר חמצו בפני עדים אלא דוקא בהפקירו בינו לבין עצמו ואין עדים בדבר, דבזה ר"י חייש להערמה שמא יאמר שהפקירו ולא הפקירו, אבל בהפקירו בפני עדים לא שייך לומר שמא יאמר שהפקירו ולא הפקירו, שהרי העדים מעידים שהפקירו". ולפי זה פירש השכנה"ג מ"ש מהר"ם מריקאנטי בס"קנו. שמותר להפקיר חמץ קודם שעה ו' על מנת לזכות בו אחר הפסח ושירי אף באכילה, שאין זה כנגד הירושלמי, שהירושלמי מיירי שלא בפני עדים ומהר"ם מיירי בפני עדים. ע"ש.

ולפי זה אף לגבי טבילת כלים י"ל הכי, שאם הפקיר הכלי בפני עדים שהוא פטור מטבילה. ואף אם אחר כך הוא הביא הכלי לתוך ביתו, אין זה גרוע ממה שכתבו האחרונים לגבי נתינת הכלי במתנה לגוי, ולשואלו ממנו לתמיד. וזה כמ"ש בכנה"ג ס"ק. ה' ב"י אות יח. לגבי טבילת חביות גדולות, "מצאתי בתשובת כ"י להחכם השלם כמה"ר ישראל זאבי ז"ל, שכתב דאין להם תקנה כי אם ע"י הערמה לתת מתנה לגוי ולהשאילם מהם...". וכן הסכים השולחן גבוה בא"ח ס"תנא. אות ז. וכן כתב בי"ד ס"ק. אות יא. ע"ש. וכן הוא ברעק"א ס"ק. א. וכן הוא בזבחי צדק ס"ק. אות יא. וכן הוא בבא"ח ח"ב פר' מטות אות ת. והדר"ת ס"ק. ס"ק קיב. ע"ש. ולכן י"ל שה"ה בנד"ד דמועיל הפקר בפני עדים, אף שאחר כך הוא הביא הכלי לתוך ביתו לתמיד.

ב) **אלא** שיש חולקים על השכנה"ג הנ"ל, עיין בפר"ח והמטה יהודה והנהר שלום והחק יעקב שם, שסברו שלר' יוחנן אין להתיר בפני עדים, ועדיין יש חשש הערמה. אלא עדיין יש לחקור בדבריהם אם שייך הערמה אף לגבי טבילת כלים.

כתב המט"י באות ת. על שיטת השכנה"ג שהתיר הפקר בפני עדים, "וליתא דהחששא דהערמה היא על חמץ אחר שיאמר עליו שהפקירו והוא לא הפקירו, והכי נמי בהפקיר בפני עדים חיישינן שיערים בחמץ אחר שיאמר שהפקירו בפני עדים והלכו להם למדינת הים, והוא לא הפקירו". ע"ש. וי"ל שכל הטעם שאיש זה אומר כן הוא מפני שאם הוא אומר האמת שהוא לא הפקירו והחמץ היה ברשותו, אז שוב אין לו רשות ליהנות מחמץ כיון שחמץ שעבר עליו את הפסח אסור בהנאה. אלא לא שייך חשש זה

מאור הטבילה

כלל לגבי טבילת כלים, שאם הוא לא טבל הכלי אין אומרים לו שהכלי אסור בהנאה אלא רק אומרים לו להטביל כליו ותו לא. ולכן אין חשש הערמה כלל בזה. ועוד כתב המטה יהודה שם, "דלא אסרו בירושלמי בהפקיר אלא בחמץ שישנו בידו ואפשר לבערו, אבל בהך נדון דמהר"ש הלוי ז"ל דמיירי בבא לו חמץ בספינה ממדינת הים, וירא שמא יפגע הפסח ולא יבוא הספינה למקום חפצו, דבכה"ג א"א לבערו שאינו בידו, וגם שהוא שיעור רב... וגם חשש הערמה ליכא כל כך בכה"ג, מותר ההפקר ואפילו בינו לבין עצמו, דמילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן. ויראה שזו היא דעת מהר"ם מריקאנטי ז"ל... ע"ש. ואף לפירוש זה יש להתיר בנד"ד, כיון שאין לו פתרון אחר, זה דומה לחמץ בספינה.

וראיתי בחק יעקב ס"ק כ. שכתב, "חיישינן להערמה ואפילו הפקר גמור ג"כ דינא הכי ואפילו איכא עדים שהפקירו ובטלו לא מהני אם הניח חמץ בביתו." ע"ש. ולכאורה י"ל הכי בנד"ד שאם הניח הכלי בביתו שלא מועיל מה שהוא הפקר הכלי. אלא י"ל שמ"ש החק יעקב הוא דוקא לגבי חמץ שיש איסור של ב"י וב"י ואין להניח החמץ בביתו, משא"כ לגבי טבילת כלי שאין חשש זה, מותר להניח הכלי בביתו. וכן הוא, שהרי כתבו האחרונים הנ"ל שאם נתן הכלי לגוי במתנה הוא יכול להניח הכלי בביתו, וא"כ ה"ה אם הוא הפקר הכלי י"ל שהוא יכול להניח הכלי בביתו.

ולכן נראה שאם אין לו פתרון אחר הוא יכול להפקיר הכלי בפני עדים, כן נראה לענ"ד. **אלא** ראיתי שכתב כת"ר, "חקר בקנין דעה עמ' רלד, מהו גדר 'קדושתו של ישראל', אם ההכנסה לרשות ישראל הוא גדר הקדושה, וכשנכנס לבעלותו של ישראל לאחר שהיה בטומאת הגוי, טעון טבילה או דילמא השימוש של ישראל הוא הקדושה אע"פ שעדיין לא נכנס לרשות ישראל, אלא שכל זמן שהכלי עדיין עומד בבעלותו של הגוי, יש בו טומאת הגוי והשימוש של ישראל הוא בלא"ה בטומאה וא"צ טבילה. ונפק"מ לדינא במשתמש בכלי שהיה של גוי ונעשה הפקר [והישראל מכוון שלא רוצה לזכות בו לעצמו ורק רוצה להשתמש בו עכשיו] דלפי הצד הראשון שהקדושה הוא לאחר שנכנס לרשותו של הישראל, א"כ הכא שלא נכנס לרשות ישראל א"צ טבילה, אבל לפי הצד השני שכל שימוש של ישראל בכלי לאחר שיצא מרשות הגוי טעון טבילה, א"כ ה"ג כלי הפקר טעון טבילה לפני השימוש."

ולענ"ד העיקר הוא שכל כלי שאינו ברשות ישראל א"צ טבילה וכצד הראשון הנ"ל, וזה דומה לגר שצריך טבילה כשהוא בא "ברשות ישראל", ואף אם כשהוא עדיין גוי הוא כופר בע"ז שלו ונעשה הע"ז כהפקר, אין זה מספיק כדי ליכנס "ברשות ישראל", ועדיין הוא צריך טבילה. וכן הוא בכלי של גוי, רק כשהוא "ברשות ישראל" הוא צריך טבילה אבל אם הוא הפקר ולא ברשות ישראל הוא א"צ טבילה.

(2) **כתב** כת"ר, "אם לא בירך קודם הטבילה צ"ע אם יכול לברך אח"כ." **וכן** הוא ברעק"א ב"ד ס"ק כ. ג. בשם הפר"מ. והוא בא"א א"ח ס"ש כג. ס"ק יג. וז"ל "ובחול אם טבל הכלי ולא בירך קודם הטבילה צ"ע אם יברך אחר הטבילה מיד, עתוס' פסחים ז: ד"ה על הטבילה, וי"ד ס"רא ס"רב וס"רסח וצ"ע כעת."

וכשאני לעצמי אין לו לברך כלל, שהרי כתבו התוספות בפסחים ז: "אומר ר"ח בשם הגאון דוקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וצונו דאכתי נכרי הוא אבל שאר חייבי טבילה כגון בעל קרי וכיוצא בו מותר לברך כדאמרינן בפ' מי שמתו (ד' כב.) נהוג עלמא כתלתא סבי כר' יהודה בבעל קרי שיכול להתפלל ולברך וללמוד

מאור הטבילה

קודם טבילה, אעפ"כ אומר ר"י דאין לגעור בנשים שמברכות אחר הטבילה כיון דאיכא טבילת גר דלא מצי לברך לא חילקו, וכן בנטיילת ידיים לא חילקו בין נטילה של אחר בית הכסא דלא מצי לברך קודם, מיהו בנטיילה יש טעם אחר לברך אחר נטילה קודם ניגוב כדאמרינן (סוטה ד' ד'): האוכל לחם בלא ניגוב ידיים כאילו אוכל לחם טמא, וי"מ דבכל טבילות קאמר דגברא לא חזי דקודם שירד למים אינו צריך לברך דילמא משום ביעתותא דמיא מימנע ולא טביל, ואחר שירד אז הוא ערום ואסור לברך משום דלבו רואה את הערוה. ע"ש.

ונראה לומר דבשלמא לדעת ר"ח שרק גר אין לברך קודם הטבילה כיון דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וצונו דאכתי נכרי, משא"כ אשה נדה או בעל קרי שהם צריכים לברך קודם הטבילה דוקא, וא"כ ה"ה בטבילת כלי צריך לברך קודם הטבילה דוקא. אולם אף לפי מה שאמר ר"י דאין לגעור בנשים שמברכות אחר הטבילה כיון דאיכא טבילת גר דלא מצי לברך לא חילקו, וכן בנטיילת ידיים לא חילקו בין נטילה של אחר בית הכסא דלא מצי לברך קודם, י"ל שהוא מודה בנד"ד שאין לברך אחר הטבילה, וזה כמ"ש הדגול מרבכה בא"ח ס"רסג. שכתב המ"א שם ס"ק יב. שיש לברך על גר יו"ט אחר ההדלקה כמו בנר שבת מטעם לא פלוג, והוא הביא ראיה מר"י בתוס' הנ"ל, אלא כתב הדג"מ שם "אין הנדון דומה דשם בס"קנח. שמברכין מיד אחר הנטילה משום נטילה שאחר יציאת בית הכסא שם נוסח ברכת נטילה שוה, וכן דברי התוס' בפסחים שמברכין בכל הטבילות אחר שטבל משום טבילת גר שם ג"כ נוסח הברכה שוה, וטבילת גר 'על הטבילה' כמו שאר כל חיבי טבילות, ולכך משום לא פלוג לא חילקו, אבל ברכת הדלקה אין נוסח ברכה של הדלקת נר שבת שוה לנוסח ברכה על גר יום טוב, על גר שבת מברך 'להדליק נר של שבת' כמבואר כאן בש"ע ס"ה, ועל גר של יו"ט נוסח הברכה 'להדליק נר של יו"ט' כמבואר כאן... ולא שייך לא פלוג" ע"ש על דבריו. ולפי זה אף לגבי טבילת כלים הברכה היא "על טבילת כלי", ואין הנוסח שוה לטבילת גר או נדה או בעל קרי, ולא שייך לומר בזה לא פלוג, ואין לברך כלל אחר טבילת הכלי.

ואף לדעת המ"א שאף ביו"ט יש לברך אחר הדלקת הנרות, י"ל שעדיין לא אמרינן לא פלוג לגבי ברכת טבילת כלי, שהרי כתוב בשבת קמט. "תניא אין רואין במראה בשבת, רבי מאיר מתיר במראה הקבוע בכותל, מ"ש הקבוע בכותל דאדהכי והכי מדכר שאינו קבוע נמי אדהכי והכי מדכר, הכא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן... אמר רבה בר אבון מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה מפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלין." וכתב על זה הרי"ף "ש"מ דמראה שאינה של מתכת בין קבועה בכותל בין שאינה קבועה שריא, ושל מתכת אסור כתנא קמא ואפילו קבועה בכותל." וכן פסקו הרמב"ם ומרן בש"ע בס"ש. יג. (ודלא כדעת הבעל המאור).

וכתב על זה הר"ן שם, "במראה של מתכת שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלים, וקסבר ת"ק דאפילו קבועה בכותל דליכא למיחש בה להשרת נימין אסור לראות בה דסבירא ליה כרבה דאמר גבי נר דאפילו גבוה שתי קומות דכיון דגזור רבנן לא פליג במילתיה הכא נמי לא פליג בין קבועה לשאינה קבועה, ורבי דמתיר קבועה לית ליה דרבה. וקי"ל כתנא קמא ומיהו שאר המראות אפילו לת"ק שרו דאע"ג דתנא קמא ס"ל כרבה היינו לומר שהשוו מדותיהן במין אחד אבל להחמיר במין אחר אטו אותו המין שראוי לחוש בו אפילו רבה מודה דלא מחמירין, תדע דהא אמרינן בפ"ק יב: דאם אדם

מאור הטבילה

חשוב הוא מותר, ולא גזרינן אטו שאינו חשוב, ובשמך נמי חלקו בין משחא לדנפתא ולא גזרו זה מפני זה. וכן הוא ברמב"ן שם, והוא פירש הטעם שאין מחמירין ממין אחד למין אחר הוא מפני "שא"כ היתה גזירה לגזירה, אלא באותו המין שגזרו בה גזירה ראשונה הוא. וכן הוא ברשב"א ובריטב"א שם. וכן הוא בב"ח בריש ס"ערה. בד"ה אין פולין. ע"ש.

ולכן הכי י"ל בנד"ד, דבשלמא שסבר המ"א דאמרינן לא פלוג בין גר לנדה או בעל קרי שכולם "מין אחד", דהיינו כולם בכלל מין "בן אדם" ושייך לומר לא פלוג בהם אטו גר. וכן בנט"י הידים ג"כ "מין אחד" ושייך לומר לא פלוג אטו ידים שהם מלוכלכים. וכן לגבי נרות, בין ביו"ט בין בשבת יש רק מין אחד של "נר", ושפיר י"ל לא פלוג נר יו"ט אטו נר שבת. אולם כלי שהוא מין אחר לגמרי ממין "בן אדם", לא שייך לומר בו לא פלוג אטו גר שהוא בן אדם. ולכן לכ"ע אין לברך על טבילת כלי אחר הטבילה, ואין לומר לא פלוג בזה.

וכן מ"ש התוס' הנ"ל "וי"מ דבכל טבילות קאמר דגברא לא חזי דקודם שירד למים אינו צריך לברך דילמא משום ביעתותא דמיא מימנע ולא טביל, ואחר שירד אז הוא ערום ואסור לברך משום דלבו רואה את הערוה", כל חששות אלו אינם שייכים לטבילת כלי כיון שהכלי נכנס למים ולא האיש! ולכן אף לפי הי"מ אין טעם לברך אחר טבילת הכלי. כן נראה לענ"ד.

(3 כתב כת"ר (דף 27) בשם היביע אומר ח"ז י"ד ס"ט. "סוחר יהודי המוכר כלי סעודה חדשים הקנויים מגוים, והטביל כמה כלים מפני שרצה להשתמש בהם לצרכי סעודתו, ואחר כך נמכרו לישראל אחר, יש אומרים שהקונה חייב להטבילם שוב, מפני שבשעת טבילתם הראשונה היו פטורים, כי ברשות הסוחר לא היו עומדים אלא לסחורה, ויש חולקים, ולכן למעשה הקונה יטבילם בלא ברכה."

א) ויש לרדן בזה. כתב הטור בס"ק. "...אבל ישראל שלקח מן הנכרי והשאלו לחבירו, אסור להשתמש בו בלא טבילה כיון שכבר נתחייב ביד הראשון." וכתב הב"י שם, "...וכתב בהגה"א אבל אם לקחו חבירו לחתוך קלפים ולא לצרכי סעודה א"צ להטבילו, שהרי שאול הוא בידו עכ"ל. והיה נ"ל דישראל שקנה כלי מנכרי לסחורה, אם מכרו לישראל אחר אין הקונה צריך להטבילו דכיון דלא נתחייב ביד הראשון, שהרי לא היה עומד אלא לסחורה, ודמי להא דהג"א בלקחו לחתוך ולא לצרכי סעודה, אבל מדסיים וכתב שהרי שאול הוא בידו, משמע שאם היה לקוח בידו היה חייב טבילה, וא"כ ה"ה בלוקח מהעומדין אצל ישראל לסחורה כיון שמנכרי לקחם, וכן הורה מורי הרב הגדול מהר"י בי רב ז"ל."

ויש לפרש מ"ש הב"י בתחילה, דהיינו "והיה נ"ל דישראל שקנה כלי מנכרי לסחורה, אם מכרו לישראל אחר אין הקונה צריך להטבילו דכיון דלא נתחייב ביד הראשון, שהרי לא היה עומד אלא לסחורה, ודמי להא דהג"א בלקחו לחתוך ולא לצרכי סעודה." וי"ל שכיון שביד הישראל הראשון שקונה הכלי מהנכרי, הכלי פטור מטבילה פקע החיוב לגמרי, וכשישראל השני קונה הכלי, הוא כמי שקונה כלי מישראל אחר שאין חיוב עליו להטביל הכלי, שהרי כל טעם הטבילה הוא רק מפני "שיצאו מרשותו של נכרי לרשות של ישראל", כמ"ש הב"י בריש ס"ק. בשם הירושלמי ע"ש. וא"כ כיון שהישראל הראשון הוא פטור לגמרי כיון שהכלי הוא לסחורה, וכיון שהישראל השני קונה רק מישראל אחר, ממילא שאין חיוב כלל, לא על הראשון ולא על השני, להטביל הכלי.

מאור הטבילה

(ויש לדמות זה למ"ש הרמב"ם הל' מעשר פ"ב. הל"א. וב. שאינו חייב להפריש מעשר מן התורה אם הפירות לסחורה, וכן הלוקח פטור ג"כ פטור לגמרי מן התורה ע"ש.) ולפי זה יש לדון במ"ש הב"י אחר כך, דהיינו "אבל מדסיים וכתב שהרי שאול הוא בידו, משמע שאם היה לקוח בידו היה חייב טבילה, וא"כ ה"ה בלוקח מהעומדין אצל ישראל לסחורה כיון שמנכרי לקחם". ונראה שצ"ל שהטעם הוא מפני כשהכלי היה ביד הישראל הראשון עדיין יש חיוב להטביל הכלי, ולא פקע החיוב כלל, אלא הישראל הראשון עדיין פטור כיון שבאותו זמן הכלי הוא רק לסחורה, אבל כשהישראל השני קונה הכלי, ממילא פרח הפיטור של "לסחורה", ונשאר החיוב שהיה שם בתחילה, דהיינו להטביל הכלי. הרי למסקנה נראה שהחיוב לא פקע כלל ביד הראשון אלא שהוא רק פטור באותו זמן כיון שהכלי הוא לסחורה.

ולפי זה יש לדמות דין זה למ"ש מרן בי"ד ס"שמ. כת. "הקורע בשבת על מתו, אע"פ שחלל שבת יצא ידי קריעה." ונראה מזה שאף בשבת יש חיוב מצוות קריעה, אלא הוא פטור ממנו מטעם אחר, דהיינו שיש איסור מלאכה בקריעה, ולכן אם עכ"פ הוא קורע בשבת עדיין הוא י"ח כיון שמצד דין קריעה על מתו עדיין יש חיוב בשבת. ולא אמרינן כאן שבשבת פרח ממנו החיוב לגמרי ואם אעפ"כ הוא קורע הוא לא יצא י"ח, שזה אינו שהחיוב במקומו עומד, ורק הוא פטור מצד אחר, דהיינו שאסור לעשות מלאכה בשבת. וגם יש דלמות דין זה למ"ש ברעק"א ס"קעד. שאם מל בשבת שלא בזמנו אי י"ח או לא, ולמסקנה כתב שהוא י"ח ושוב אינו צריך לטפת דם ברית. וכן כתב הפתחי תשובה י"ד ס"רסו. ס"ק א. ע"ש. ולכן צ"ל שאף שהוא פטור למול בשבת, מ"מ המצוה עדיין במקומה עומדת בשבת, ולכן הוא י"ח אף בשבת. וכן י"ל בנד"ד שאף שמצד אחד הוא פטור, דהיינו שהכלים הם לסחורה, מ"מ עדיין מצות טבילה במקומה עומדת. וכן יש לדמות דין זה לשיטת רש"י והרמב"ם לגבי אונן שמותר לקרות ק"ש אף שהוא פטור, כמבואר בב"י א"ח ס"עא. ע"ש. ויש לשאול, הלא אם הוא פטור לגמרי כשהוא אונן מה מועילה ק"ש, הרי הוא אינו מקיים המצוה. אלא צ"ל שעדיין המצוה במקומה עומדת אלא הוא פטור מטעם אחר, דהיינו שהוא אונן, ולכן אם אעפ"כ הוא קורא ק"ש עדיין הוא מקיים המצוה. וכן הוא בנד"ד כשביארתי לעיל.

ולפי זה הכי י"ל בנד"ד, שלפי המסקנה של הב"י אף כשהכלי ביד הישראל הראשון עדיין יש חיוב של טבילת כלי אף שהוא פטור מצד אחר דהיינו שהכלי הוא לסחורה (וזה דומה ליום שבת בדין הקריעה הנ"ל), ולכן אם אעפ"כ הוא טובל הכלי עדיין הוא י"ח וכדמצינו לגבי קריעה או מילה בשבת, או באונן שרוצה לקרות ק"ש כנ"ל. ולכן נד"ד אינו דומה למי שמקיים מצוה שלא בזמן חיוב שלא י"ח כלל, כגון מי שנטל לולב כשהוא עדיין לילה או תקע שופר כשהוא עדיין לילה וכו', דשאני התם שאין באותו זמן חיוב כלל, משא"כ בנד"ד שהחיוב על הישראל הראשון אלא הוא פטור מטעם אחר, דהיינו שהכלי הוא לסחורה. וראיתי ביביע אומר הנ"ל, שכתב, "הסוחר פטור ועטיר מעיקרא על הכלים הנמצאים אצלו לסחורה, ולא בני טבילה ניהו כלל." ולענ"ד זה אינו, וכשפירשתי בדברי הב"י הנ"ל. (ועיין עוד מה שכתבתי בזה באורחותיך למדני ח"ה ס"קכא. כ"י.)

ואסיים בכבוד רב

מחבר הספר אורחותיך למדני